UNIVERSITY OF THE PHILIPPINES

Magasin ng Bagong Buhay

Linggo, Hulyo 29, 1951

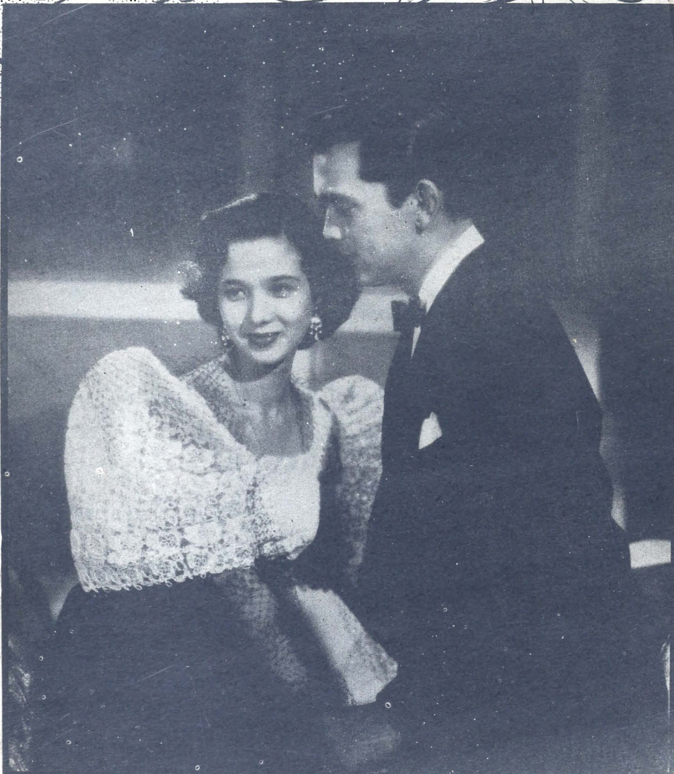

TITA DURAN at PANCHO MAGALONA
Magkasintahan sa puting-tabing at magkabiyak ng dibdib sa tunay na buhay. Muli silang mapapanood sa "Kasintahan sa Pangarap" ng Sampaguita Pictures

"Bagong Buhay"

Sa Dulaan Ng Panahon

nina Ed Vi Ra at Bas Bur Ad

ALAM BA NINYO?

"ANG "HAMMER THROW", ISANG NATATANGING LARO SA LARANGAN NG PALAKASAN, AY GINAGANAP SA PAMAMAGITAN NG ISANG BILOG NA BAKAL NA MAY TALI NA TULAD NG MAKIKITA SA LARAWAN. ITO'Y IHINAHAGIS BUHAT SA ISANG PABILOG NA SUKAT NG LUPA NA MAY PITONG TALAMPAKAN ANG KABILUGAN. ANG BAKAL AT ANG HAWAKAN AY KALIMITANG TUMITIMBANG NG DI BABABA SA 16 NA LIBRA.

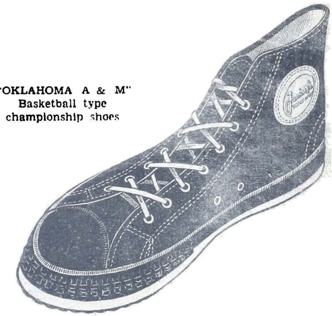

"OKLAHOMA A & M"
Basketball type
championship shoes

SA ALINMANG LARO SA PALAKASAN ... DI KAYO DAPAT MAKIPAGSAP...
Kailanma't nagiging mainit ang labanan ... kailangan magpamalas kayo ng liksi o marikit na pagkilos ng paa, iya'y oras upang kailanganin ninyo ang malambot, maginhawang-isuot, ... gagawa-ng-puntos at magilas na sapatos ... mang siyang usap-usapan ng lahat. Hay... ro sa inyo ng isang pares na sapatos ... JACINTO ang landas sa higit ... matagal na paggamit at tunay ...

(1) Unang hakbang: pagtatala sa pangalan ng naghahandog ng dugo. Gaya nito: Paciencia de la Cruz, 23 taon, dalaga, Pilipina, nag-aaral sa ikatlong taon ng edukasyon, Cosmopolitan Colleges. Pagkatapos, itinatanong ang kanyang mga naging karamdaman at susunod ay (2).

(2) Pagsusuri ng dugo. Tinuturok ang isang kaliwang daliri at kumukuha ng kaunting dugo na siyang sinusuri. Ang uri ng dugo ni Pacing ay "O", na siyang karaniwan sa buong mundo. 100% ang kanyang hemoglobina. Pagkatapos ng pagsusuring ginampanan ni Gng. Salvacion Limioco, parmaseyutika ng Krus na Pula, ay susuriin ang kanyang pangangatawan sa (3).

TAYO NANG MAGLAGAK SA "BANKO NG DUGO"

Sinulat ni GEMILIANO PINEDA

DUGO ang pinakamahalagang sangkap sa katawan ng tao. Ang pagkawala ng dugo dahil sa sakuna, operasyon, panganganak o karamdaman, ay ipinanghihina ng may-katawan o tuluyang ikinapupugto ng buhay. Sa gayong mga pangyayari ay kadalasang walang ibang higit na kinakailangan bilang panlunas kundi: dugo.

Datapwa, naranasan ng mga pagamutan na napakahirap humanap ng kinakailangang dugo ng kanilang mga pasyente sa sandali ng kagipitan, bukod sa ang bahagyang pagkabalam ay nangangahulugan ng lalong paglubha ng maysakit o ng tuluyang pagkamatay. Kung minsan naman, dahil sa kawalan o kakulangan ng kinakailangang dugo ay maraming buhay na sana'y maililigtas ang nasasawi.

Sa layuning malunasan ang ganyang mga pangyayari, ang Pambansang Krus na Pula ng Pilipinas ay nagbunsod noong Hulyo 1948 ng isang palatuntunan sa pagtitipon ng dugo at itinatag nila ang tinawag na Banko ng Dugo o "Blood Bank". Sa bankong ito ay tinitipon ang iba't ibang uri ng dugo ng tao, iniimbak sa isang natatanging repriheradora upang magamit ng mga nangangailangan sa lalong madaling panahon.

Saan nanggagaling ang dugong natitipon sa Banko ng Dugo? Sa mga mamamayan ng Pilipinas, pilipino at dayuhan, na nagmamagandang-loob sa paghahandog ng kanilang dugo. Hindi sila bumibili ng dugo at hindi rin naman nagbibili. Ang lahat ng dugong natitipon sa Banko ng Dugo ay walang bayad na ipinagagamit sa sinumang nangangailangan. Bukas maghapon at magdamag ang naturang Banko ng Dugo upang mapaglingkuran ang madla. Kung nasa Maynila ay sapat nang tawagin ang telepono 5-51-14 upang kapagdaka'y isang ambulansiya ng Krus na Pula ang magdadala ng kinakailangang uri ng dugo sa pasyente. Sakali nama't maubusan ng hinihinging uri ng dugo, ang Krus na Pula ay may matatawagang mga karaniwang mamamayang kaagad-agad makapaghahandog ng sarili nilang dugo, dadalhin sila sa ospital na kinaroroonan ng pasyente at doon na rin gagawin ang pagsasalin ng dugo.

Paano ginagawa ang paghahandog ng dugo sa Krus na Pula? Napakadali. Kung hihigit sa 10 katao ang mga nagnanais maghandog ng dugo, sila'y sasadyain ng isang tanging pangkat ng Krus na Pula upang sa kanilang tanggapan o tahanan gawin ang pagkuha ng dugo. Kung isahan lamang o hindi pangmaramihan, hinihiling ng Krus na Pula na magsadya ang mga kinauukulan sa kanilang tanggapan sa panulukan ng Isaac Peral at General Luna at doo'y kaagad-agad silang paglilingkuran.

Bawa't naghahandog ng dugo ay sinusuri munang mabuti ang pangangatawan. Kung may sakit siya o mahina ang kata-

(Buklatin sa pahina 15)

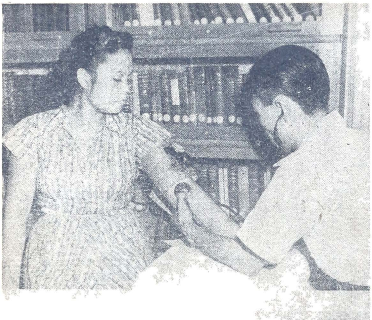

(3) Pagsusuri sa katawan. Kinukuha ang presyon ng dugo ni Pacing. Karaniwan ang kanyang presyon — 120.

(4) Ikapat. Sinusuri ngayon ang kanyang puso at baga. May hawak na estetoskopo si Dr. Onofre Buensuceso upang tiyakin kung wala siyang sakit sa puso.

(5) Pagkatapos masuri na siya'y nasa kalagayan upang makapaghandog ng dugo, si Pacing ay pinahiga sa kama at sinimulan na ang pagkuha ng dugo. Nasa kanan ni Pacing ang isang botelyang nilalagyan ng dugong kinukuha sa kanya. Walang kirot ang pagkuha ng dugo.

(6) Parang walang anuman, hindi po ba? Nakunan na ng dugo si Bb. de la Cruz at dinudulutan siya ng inuming pampalamig; saka pinagkalooban ng isang libretang nagpapatunay sa kanyang "deposito."

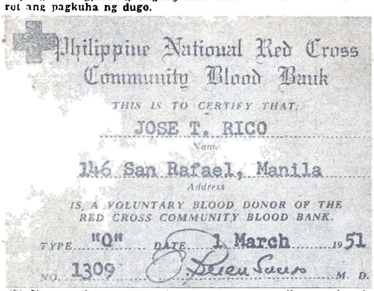

Philippine National Red Cross
Community Blood Bank

THIS IS TO CERTIFY THAT:

JOSE T. RICO
Name

146 San Rafael, Manila
Address

IS A VOLUNTARY BLOOD DONOR OF THE RED CROSS COMMUNITY BLOOD BANK.

TYPE "O" DATE 1 March 1951

NO. 1309 M. D.

(7) Ito ang tinatawag na libreta, na nagpapatibay na kayo'y naghandog ng dugo sa Banko ng Dugo. Bawa't isa'y nararapat magtaglay nito. Makabubuti sa sandali ng kagipitan, kung kayo o sinuman sa inyong kaanak, ay mangailangan ng dugo.

Dalawang malaking produksiyon ng PREMIERE

Ang dalawang larawan sa itaas ay kuha sa "GAMUGAMONG NAGING LAWIN" ng Premiere na itatanghal sa Sine Dalisay simula sa ika-5 ng Agosto. Sinulat ni Teodoro Virrey, ang "Gamugamong Naging Lawin" ay isinapelikula na noong bago nagkadigma nguni't pinasukan ng mga pagbabago upang lalong rumikit ang kasaysayan. Nagsisiganap ng mga pangunang papel sina Leila Moreno at Danilo Montes.

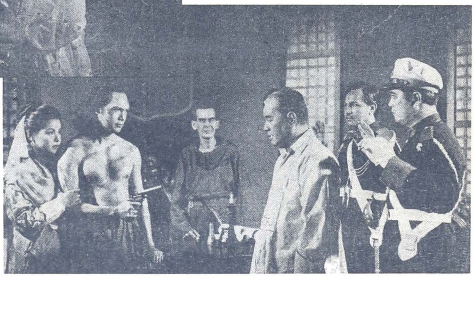

Sa itaas at kanan ay dalawang madulang tagpo sa "DIEGO SILANG" na malapit na ring mapanood sa pinilakang-tabing. Tinatampukan nina Leila Morena, Nena Cardenas at Jose Padilla, Jr., ito'y itinuturing na isang "obra-maestra" ng namahalang direktor na si Dr. Gerardo de Leon.

Maikling Katha

ni PEDRO S. DANDAN

TINANGHAL SIYA AT DINAKILA NG MADLA DAHIL SA ANGKING LAKAS AT BAGSIK NG MGA KAMAY... NGUNI'T ANG MGA KAMAY DING IYON ANG NAGING BERDUGONG KUMITIL SA BUHAY NG KANYANG ANAK

NAGISING sa kanya ang bunyo ng isang kamalayang gaya ng pagtatayo ng isang bantayog ni Kamatayan, na sa simula'y kinakapal buhat sa luwad.... upang unti-unting magkahugis at malaunan ay magkaanyo sa katotohanan. At sapul noon ay malimit na matagpuan niya ang sarili sa mga sandaling nawawala sa matiim na pagmamasid sa kanyang anak, sa di-mawaring pagkabahala sa dinaranas na buhay nito at sa pagtitining sa kanyang kalooban na makabuo ng isang pasiya kung nararapat sumuko sa simbuyo ng kamalayang iyon.

Itinuon niya ang kanyang paningin sa kanyang anak na noon ay naghahakot ng basura sa tambakan sa may puno ng tulay. Nakita niya ang malalapad na mga paang bahagya náng maangat sa lupa at ang mukha at katawang naliligo sa nangingitim na pawis samantalang hilahila ang isang malaking tiklis ng basurang nag-iiwan ng nag-aalimpuyong alikabok.

Mainit-init na ang sikat ng araw.

Napukaw si Mang Kulas ng hiyawan ng ilang batang naglalaro sa baybayin ng ilug-iluган: —Arya Ito... Arya Ito! Sumayaw ka, Arya Ito! Kumanta ka, Arya Ito! Ayaw'mooo?... Ayaw mo!... Pak!... —At inulan si Arya Ito ng pukol.

—Sasayaw na... kakanta na.. —ani Arya Ito, at binitiwan nito ang hawak na tiklis. Sumayaw na si Arya Ito. Nakita ni Mang Kulas na ang katawan nito'y gaya ng hungkag na bariles na pagiwang-giwang sa mabuway na pagkakasunong ng mga paang matataba; bumaba-tumaas ang balikat; panay ang imbay ng mga kamay; ang bilog ng mga mata'y palipat-lipat sa magkabilang sulok —parang palawit ng isang orasang pandingding kung ibinababala ang hatinggabi.

Habang patuloy ang pagbato at pagtawa ng mga bata, ay patuloy naman ang pagsayaw ni Arya Ito na parang laruang may kuwerdas.

Humihingal na ang kanyang anak! Naapuhap niya ang isang pamalo sa tabi ng kanilang hagdanan, at hinabol niya ang mga batang nangagsitakbo. Bumagtas ang mga iyon sa tulay at hindi na sumunod si Mang Kulas. Nang balikan niya si Arya Ito'y natagpuan niyang ang dalawang bisig nito'y nakatukop sa mukha.

—Hindi po ako... sila po... sila... —Nguni't nasilip ng kanyang anak na napalis na ang mga nambubuska at napangisi ito... ngising naging walang gatol na halakhak.

Iiling-iling na tumungo si Mang Kulas sa harapan ng kanilang bahay. Tumalungko siya at pinanood si Arya Ito samantalang itinataas nito ang tiklis sa gabay ng tulay. Nakakadalawang hakot na si Arya Ito. Sa kanyang kalooban ay nag-aalab ang pagnanais na sawatain ang anak niya. Nguni't sinusubhan iyon ng isang pagtutol .. gayong nalalaman niya na mapanganib ang magtapon ng basura sa ilug-ilugan kung ang magkasaping trangkaso at iti ay nagsisimulang pumuti ng buhay sa kanilang pook.

Isang linggo nang walang patlang ang inihahatid na patay sa libingan sa lunsod, bunga ng pananalot ng karamdamang iyon. Ang dalawang anak ni Aling Bestrang nakatira sa ibayo ng ilog ay isang araw lamang ang pagitan ng pagkamatay. Hindi na iilang sanidad ang nakita niyang dumadalaw sa bahay-bahay at bino-bomba ng agua-pinicada ang mga pook na marurumi. Siya'y natitigatig na rin lalo't napapakinggan niya sa usap-usapan ng mga tao na ang kumakalat na sakit ay hawig kolera.

Narinig ni Mang Kulas ang basag na alingawngaw na nagmula sa maruming tubig nang itaob ni Arya Ito ang laman ng malaking tiklis. Maghapong maghahakot ng basura ang kanyang anak... maghapon... Nagtungo rin siya sa lumang papag sa silong ng kanilang bahay na pawid.

Doon ay nahiga si Mang Kulas. Hindi niya alumana ang mga insektong nagmumula sa mahalumigmig at nangangamoy na paligid at sumisigid sa kanyang balat. Iniwawaksi niya sa isipan ang bagay sa kanyang anak. Subali't sa kanyang nakalipas ay makabubuo siya ng isang makatarungang pasiya... makatarungan...

MAKASAYSAYAN sa kanyang buhay ang pagsilang sa maliwanag ng kanyang anak. Waring nakikita pa niya ang kanyang sarili sa tanghalan ng kanyang guniguni samantalang nasa ibabaw ng ring at nakikipagsukatan ng lakas noong gabing iyon. Waring naririnig pa niya ang hindi magkamayaw na sigawan ng mga tao... **Pak... Sapukin mo! Sige pa... sa bodga... sa panga... Pak! Dumaun, dumaun si Moro... dumaun... Isa... dalawa... tatlo... apat... Panalo na si**

(Buklatin sa pahina 13)

Mabangis Na Kamay... Maamong Kamay...

Nang MAGDAAN ANG DALUYONG

MGA ULAT AT KURUKURO UKOL SA DIGMAAN SA PILIPINAS

Sinulat ni Faustino Aguilar

(KARUGTONG)

"Bilang katunayan ng ganito ay nilalagdaan ko ito ng aking kamay at sa aking sulat at pinalalagyan ko ng tatak ng Republika ng Pilipinas.

"Nilagdaan sa lunsod ng Maynila ngayong ika-22 ng Septyembre sa taon ng Panginoon 1944 at sa unang taon ng Republika ng Pilipinas."

JOSE P. LAUREL
Pangulo ng Republika ng
Pilipinas

Sa ngalan ng Pangulo

EMILIO ABELLO
Kalihim Tagapagpatupad

Iyan ang pahayag, na mula nang gawin, ay ikinapapalagay ng tinatawag na Republika sa katayuang nakikidigma at laban pa naman sa Estados Unidos at sa Bretaña o Inglaterra. Ang tunay na sanhi ng pagkakapahayag na ito ng digma ay dadalawa, sa tiyak na salitaan: una, ang hindi pagpapapuri ng Estados Unidos sa panawagan ni G. Laurel noong pasinayaan ang Republika, na iligtas na ang Pilipinas sa mga kakambal na kahirapan at pagkasalanta sa pagkaulit dito ng labanan, at ikalawa, ang pagkakaroon ng sanduguan ng Hapon at Pilipinas tungkol sa pagtatanggol sa kabuuan ng lupain at ng kasarinlan ng Pilipinas.

Tanggapin natin ang katotohanan ng dalawang sanhing ito, na siya ngang tunay na mga dahilang ikinapalulong ni G. Laurel sa pagpapahayag ng kalagayan ng digma, na ngayon ay kanyang inihihingi ng pagtatapat at tulong sa bayan at atin namang itanong ngayon, kung bakit nang ialay ni G. Laurel sa mga bansa at mga bayan sa sansinukob ang pakikipagkaibigan at mabuting pakikisama ng Pilipinas, dahil sa kanyang pagiging Republika, at nang pakiusapan, pamanhikan o samuan ang Estados Unidos na iligtas na lamang sana ang Pilipinas sa mga kahirapan at kapahamakang ibubunga ng pagkaulit dito ng labanan, ay iisa sa naglalaban ang kanyang tinawagan, ang Estados Unidos; at ang Hapon, na siyang kalaban nito, na narito pa naman sa Pilipinas, na may malaking hukbong dala at noon at ngayon ay kasalukuyang nagpapakatatag sa tayo, sa paglalagay ng mga tanggulan, ng mga paliparan, ng mga himpilan ng hukbong dagat at katihan, gayong kasandugo, na ibig sabihi'y hindi lamang kaibigan kundi tunay na kapatid halos; ay hindi hiningan ng gayong ding tulong, hindi pinakiusapan, hindi sinamuan na ang bayang ito'y iligtas sa mga kapahamakang ibuburga ng panibagong pagkakalabanan. Bakit ang napangahasang hingin sa isa ay hindi napangahasang hingin sa dalawa, lalo't ang ikalawang hihingan ay natuturan pa namang kasandugo, sa ang ipakikiusap ay ang pagkapaligtas ng isang bayang tinatawag na kaibigan? Ano nga at nagkasiya na lamang si G. Laurel, ibig din pala lamang niyang mailigtas sa panganib ang bayan, sa paghingi ng gayong kaluwagan sa isa sa mga naglalaban, samantalang hindi dinaingan ng gayon ding bagay ang kaaway noon na naririto, bagkus ipinahintulot pa na ang sarili nating bahay ay mapagpugaran at nitong mga huling araw na mag-igting ang mga labanan sa Pasipiko, ay maging tambakan pa ng nagsisiurong na kawal? Ipinalagay kaya ni G. Laurel, na pinagkalooban ng Diyos ng talinong di karaniwan, na napakatanga at walang panghalata ang Estados Unidos, gayondin ang Pangulong Quezon na buhay pa noon at ang kanyang mga kasama na naghahawak ng Pamahalaang pilipinong napilitang makisuno sa Amerika, na maniniwala na lamang at sukat sa isang panawagang kahilanin na gaya ng kanyang ginawa? Kung ang gayong pakiusap ay hindi niya napangahasang gawin sa Hapong kasandugo, sapagka't nalalaman niyang hindi nito maibibigay, dahil sa mga pangangailangan ng digmang kanyang kinasusungan, ay ano't hihintin niyang gawin ng Estados Unidos, na nakahanda ngayong hanapin, saanman naroroon ang kaaway at saka sasangkalanin pa ang pagpapahayag ngayon ng kalagayan ng digma, na ikasusubo sa panganib ng mga pilipino, ang pagsalakay na ginawa na at gagawin pang walang-sala ng mga aeroplano ng Amerika, sa ilang bahagi ng Pilipinas na kinalalagyan ng mga kawal na hapon pati na rito sa Maynila? Kung wala bang mga hapon dito sa Pilipinas, sa maliwanag na sabi'y kung wala rito ang malaking hukbo ng Hapon, ay dadayo kaya rito ang mga aeroplano ng Estados Unidos at magbabagsak sila ng mga bomba? Kung wala ritong mga kaaway ay paririto kaya ang Estados Unidos, na sandata ang dala?

Hindi nga pinalad si G. Laurel, sa palagay ko, sa pagpili ng dahilan upang isangkot ang Pilipinas at ang mga pilipino sa digma. Ang ikalawang dahilan o kaya'y ang sanduguan ng Hapon at Pilipinas ukol sa pagtatanggol ng kasarinlan at kabuuan ng lupain ng Republika, ang siya nating suriin.

Sa pagpapahayag ng pakikidigma ay pinapagkakabisa ni G. Laurel ang kasunduang ito at sa ganitong dahilan ay kinakalas na niya ngayon pa ang Hapon sa anomang sagutin sa sukat mangyaring mga pinsala at kasiraan sa buhay at pag-aari ng mga pilipino sa labanang mangyayari, kung maglunsad na rito ng kanyang hukbo ang Estados Unidos. Ang pakikitalad ng hukbong hapon sa darating na mga kalaban, na hindi sasalang maging madugo at mahigpitan sa lahat ng dako, ay mapapalagay, dahil sa hakbang na ito ni G. Laurel, na pagtatanggol sa mga pilipino, pagsasanggalang sa kanilang pamahalaan ngayon at sa kanilang lupaing tangkilik ng pamahalaang iyan. Kagandahang-loob kung di man kabayanihang gawa, na sakaling nakasalalay sa isang malinis at dakilang hangad, ay tunay na kahanga-hanga at dapat kilanlin magpasawalang-hangga. Nguni't walang karayagang hindi may kabaligtaran at kung pasasayurin ang puno at dulo ng bagay na ito, ay lilitaw ang hubad na katotohanang ngayon pinasisimulang pagalawin ng Hapon ang mga tau-tauhang kanyang nilikha sa pamahalaang itinayo rito; ngayon ipadadama sa pilipino kung ano ang kanulugan ng naging bukang bibig niyang "dangal ng pagsasarili". Ang paglabang kanyang gagawin dito sa dahilang ipagtatanggol ang pamahalaan at lupaing pilipino, ay hindi kailangan ng Pilipinas, hindi nito pakikinabangan at walang anumang katuturan sa huling magiging kapalaran ng bayan.

Hindi kailangan sapagka't ang Pilipinas ay walang sino mang kaaway, walang kalaban sa digmaang nangyayari at kung bagama'y nagtamo ng mga kasahulang humihingi ng higanti at sa kabutihang palad ay hindi sa Estados Unidos may dapat siyang singilin kundi sa iba, na nalalaman ng Hapon kung sino; hindi pakikinabangan sapagka't sa nangyari ay mapapasama siya sa pagkatalo at hindi sa pananalo, at walang katuturan sa kanyang magiging kapalaran sapagka't ikalalagay niya sa katayuang alanganin, kung ang sandali ng pagtutuos ay dumating na. Kung tunay ngang ang nagsisirating ay may pakay na mangagaw ng lupain at maggiba; sa mga sandaling ito sana, na nakakailang araw na rin naman ang pagkakapahayag ng kalagayan ng digma ni G. Laurel, ay makadadama na ng tunay na pagkatig ng bayan sa kanyang ginawa, nguni't hangga ngayon ay tulong at tulong pa rin ng bayan ang kanyang hinihingi sa mga palathala at sa mga talumpati, palibhasa'y nagpapahalata ito, sa hindi pag-imik at pagpapakapipi, hindi lamang ng pagtitipid ng kanyang tunay na damdamin kundi ng pagwawalang pansin sa pinapaniniwalaan sa kanyang malaking kabulaanan. Ang katunayan, na nararamdaman ni G. Laurel ang talagang isinasaloob ng bayan, ay ang pagpapatotoo niya kagabi, ika-26 ng Setyembre ng 1944, sa pagtatalumpati sa radio na bagaman may kalagayan ng digmang ipinahayag ang Pilipinas laban sa Estados Unidos at Inglaterra, ay hindi kukuha ng kabataang gagawing kawal upang ilaban, nguni't oo itutulong ng Pilipinas sa Hapon ang lahat ng ibang makakayanan hanggang sa matamo ang tagumpay. Samakatwid ay hindi lalaban ang pilipino kundi manonood lamang at sa panonood ay tila hindi na kailangang magpahayag ng gayong kalagayan: samakatwid ay hindi totoo na nanganganib ang lupaing sarili at ang pamahalaang nakatayo, sapagka't sa harap ng panganib, kung tunay nga ito, ay walang gagawin ang mga anak ng bayan kundi manood. Oo, manood at papatay sa magsasalimbayang punlo at sa sasabog na mga bomba, magtiis, magbata, manghawak sa "dangal ng kasarinlan" at ipadurog, ipawasak, ipagunaw ang mga ariarian at lahat na ng kapakanang sarili sa anoq mang mabutihing paraan sa pagtatanggol ng Hapon, na magtatanghal dito sa Pilipinas, upang makapagpalapad ng harapan sa ibig makayag na mga silanganin, ng kanyang kabayanihan, ng kanyang pagkamanunubos. Sa napakaabang kalagayan isinadlak ang bayan ni G. Laurel.

Napakaaba ang ulit ko, sapagka't gagawing sangkalan sa pagpapanggap, sa pagmamatapang. Ang ganitong kaballntunaa'y maaaring ipahintulot ni G. Laurel, nguni't hindi masasang-ayunan ng bayan, na sa harap ng mga nangyayari, ay nakababalangkas na ng dapat gawin. Mahirap, napakahirap na linlangin ang bayan, lalo pa sa isang bagay na gaya nito'y may malaking kinalaman sa kanyang buhay at kamatayan. Makapanghahawak sa ganyang sanduguan kung ang hangad na talaga sa pagbabalik ng Estados Unidos ay sakupin ang Pilipinas at itayo rito ang isang pamahalaang pansiil sa mga mamamayan, nguni't hindi gayon; ang kanyang pakay ay muling itatag ang pamahalaang tayo, gawa at yari ng mga pilipino na iniwasak ng Hapon sa kanyang paglusob at ibigay pagkatapos ang tunay na kasarinlang ipagiging malayang lubos ng sambayanan at ipaghahari na walang kulang at bawas ng tunay na kalooban ng nakararami. Sa isang sabi'y itatampok ang Pilipinas ng Estados Unidos sa kapurihan at kalagayang karapat-dapat sa kanyang pagkabansa. At saka hindi nag-iisa ang Estados Unidos sa kanyang pagbabalik; kasama ang mga kinatawan ng dati nating pamahalaan, kasama ang mga tunay na pinunong bansa na halal at pinagkakatiwalaan ng bayan at anuman ang sukat masabi o ibig na sabihin ng mga kaaway, sa pagbabalik na ito, ay hindi pangangagaw ang layon kundi ang paglligtas. Kung ito ang katotohanan, ang panghahawak nga sa sanduguan upang ipahayag ang kalagayan ng digma ay isang pagkadupilas na hindi lamang kahiya-hiya kundi tunay na pagpapakilala ng kalambutang tila na rin ang sa sutla, kusang pagpayag na maging laruang masisiklot-siklot ng may-hawak ng tunay na kapangyarihan, pagtatapat ng kawalang magagawa at pagbibilad ng ikinahihiya at hindi sinasabing tunay na kalagayang pagkahamak na utusan. Matibay na katunayan ng ganito, na hindi mapupuwing ng sinoman, ay ang pangyayaring siya, na nagpahayag ng pakikidigma ng Pilipinas sa paggamit daw ng mga kapangyarihang hawak, ay hindi man lamang makapag-utos na ang Maynila, tahanan ng laksa-laksang libong mamamayang nangasalanta na sa unang pagsalakay ng kalabang amerikano mula sa himpapawid sa mga kawal na hapon na sadyang nagsipagtibay sa mga bahay at malalaking gusali ng lunsod na nakapagitna sa matataong pook, ay gawing bukas na kabayanan, gaya ng ginawa ng mga amerikano sa kahilingan ng Commonwealth, upang mapaligtas sa kasalantaan at pagkadurog. Bakit nga ang may kapangyarihang magpasabog ng lintik, ay walang kapangyarihang magpaunto nito? Bakit?

Kahabag-habag na Maynila! Sa isang bahagi nitong aking mga tala, ay nasabi ko nang sa ginawang paghahanda ng Hukbong dagat at katihan ng Hapon, ang kabaong niya ay madaling nayayari. At yari na ngayon, ang kulang na lamang ay mapalibing siya.

Sa unang dalawang pagdayong nagagawa na ng mga aeroplano ng Estados Unidos noong ika-21 at ika-22 ng buwang ito sa Maynila, ay maraming mga mamamayan ang nasugatan at mayroon pang mga namatay. Sinasabi ng hukbong hapon, na ang gayon daw nangyari, ay sa kawalang taros ng mga amerikano na sapagka't walang damdaming makatao ay nangagbagsak ng bomba kahi't na saan, nguni't ang lahat ng nakapanood sa nangyari ay nakapagpapatotoong ang look lamang ng Maynila na kinatitigilan ng mga lulanang sasakyan sa tubig at dalawang maliit na pandigma, saka ang malalaking paliparang nakapaligid sa Maynila ang siyang hinuhulugan ng bomba. Ang ikinasalanta ng mga taong-bayan ay ang mga punlo ng hukbong hapon, na nanggaling sa kanilang mga kanyong panudla, na nakakalat sa buong Maynila at sapagka't karamiha'y hindi sumabog sa papawirin kundi sa pagbagsak na sa lupa, ay hindi lamang nakapagwasak ng mga bubungang nangabutas, hindi lamang nakadurog ng mga kasangkapang sa loob ng mga tahanan ay inabot, kundi sa pagsabog sa lupa ay nakamatay pa at nakasugat sa mga napahamak at nasalanta. Ito ang totoo, at ang simbahan ng Binundok, na sadya raw hinulugan ng bomba, ay naparamay lamang sa pagpapatamang kinailangan sa isang kanyong panudla ng mga hapon, na nakalagay sa likod ng pagawaang La Insular, gusaling napadamay sa simbahan, gaya rin naman ng bahay na kinalagyan ng Konstabularya.

Hindi nga ang mga bomba ng mga aeroplanong amerikano ang nakasugat at nakamatay sa mga taong-bayan kundi ang mga kanyong panudla ng Hukbong Hapon, na sa pagpupumilit na ipagtanggol ang Maynila, ay naglagay sa mga pook na matao ng mga kanyong ito na di-sasalang magsasabog pa ng kamatayan sa tuwing gagamitin. Ang mga nakatira nga ngayon sa Maynila, na hindi makalayo sapagka't walang mauurungan o walang sapat na mababaon sa pagligpit at dahil dito'y nangapilitang manatili sa kanilang kinalalagyan, ay kahalintulad ngayon ng isang bilanggo na wala nang laya ay dapat pang tumalaga sa kamatayan, o sa ano mang mangyayari.

Nagpapalubha na sa katayuan ang hindi pagbabago ng isipan ng Hukbong Hapon tungkol sa pakikilaban sa Maynila, gayong nakita na at nadama ang kasakit-sakit na bunga ng paraang kanyang minabuti sa pagtatanggol, ay bagkus pang pinalalang lalo ang kamalian, na pagkaraan ng salakay na nangyari, ang ilang simbahang malalaki, gaya ng Catedral sa loob ng Maynila, ang sa Sta. Cruz sa liwasang Goiti, ang sa Tundo at saka ang mga sine Tivoli at Oro sa liwasan ng Sta. Cruz ay ginawang taguan ng mga punlo at mga kasangkapan ng Hukbo. Kailangan nga kaya baga, sa pagsasagawa ng mga paraan sa pagtatanggol ng Hukbong Hapon, ang pagkaguho ng mga simbahan at mga gusaling ito? At saka, bakit ang mga simbahan pa naman?

At hindi lamang pinalalala kundi pinagmamatigasan pa ang pagkakamali, sa lalong ikapipinsala ng mga kaawa-awang taga-Maynila, sa pagdaragdag sa isip na mga paraan, ng mga bagong isinasagawa na paglalagay ng ikinakalat ngayong mga panudla sa iba at mga bagong pook ng Maynila rin o sa mga labasan nitong dati'y hindi nila nilagyan at sa pagkuha ng maraming bahay sa mga nayong liblib at nangakatago, na pinaglalagyan naman ng mga nakahimpil na kawal. Ang mga bahay na munti at malaki sa mga nayon ng Kaingin at Kangkong, Balintawak, ay kasalukuyang kinukuha ng hukbo upang pahimpilan sa mga kawal at saan di ang ibubunga ng ganito ay ang pagkadurog ng tinurang mga nayon, sa pag-ulit ng pagsalakay sa Maynila mula sa himpapawid. Sa nakikitang ginagawa ng Hukbong Hapon ay maliwanag na ang binabalak ay makihalo ang mga kawal sa kinalalagyan ng mga mamamayan upang mailagan nila ang mga panganib, kahi't ang gayon ay pagkaramayan ng buhay at pag-aaral ng mga mamamayan. Kung iyan ang pakahulugan ng matataas na pinuno ng hukbong hapon sa sanduguan, ay lalo nang nagiging kasumpa-sumpa ito sapagka't ang unang bungang hinog ay pamatay. Mapaghuhulo na sa nangyayari ngayon sa Maynila ang nangyayari naman sa mga lalawigang pinuno rin ng maraming kawal ng Hukbong Hapon. Ang sinasabing pagkasalanta ng maraming mamamayan sa Sebu ay di-sasalang dahil din sa ganitong sanhi at sa mga araw pang nalalabi, hangga't hindi natatapos ang labanan, ay makababalita pa marahil ng ganyan ding mga pangyayari na nagpapakilala ng isang bagay lamang: tinatalaga ng Hukbong Hapon ang pagpapahamak sa mga pilipino. Kung mapuksa na ang libu-libong buhay, kung masalanta na ang maraming mamamayan at magkadurug-durog ang mahahalagang kayamanan, ay magkakabibig ang pamahalaang hapon sa pagpaparatang ng kalupitan, ng kawalang pakundangan at di-panghahawak sa damdaming makatao, sa sumasalakay na amerikano; at sa dugong sasabog, sa buhay na mangalalagot, ang pananagutan niya ay iba. Napakasukdol na katampalasanan ang ganito, na magagawa lamang ng mga walang-budhi.

Sa kabutihang-palad, kung sa mga araw na gaya nitong ating tinatawid ay may isa man lamang pangyayaring matatawag na mabuting kapalaran, ang huli at pangkatapusang yugto ng itinatanghal na dula, buhat ng makarating dito ang Hapon sa kanyang panggugubat, ay nagsisimula na. Ang dulang ito na lubhang mahalaga sa buhay ng bansa sapagka't ikasasalalay ng kanyang huling kapalaran sa magiging wakas ng mga pangyayaring matuling tumatakbo ngayon, ay nagsimulang mapatanghal noong kauna-unahang itaas sa Luneta ang bandila ng Hapon ni G. Marabut; ang ikalawang yugto'y nagsimula nang mapatayo ang Lupong Pambansa na pinanguluhan ni G. Vargas, at ikatlo nang mapatayo ang Republika noong ika-14 ng Octubre ng 1943. Nangangalahati na nga kundi man magtatapos na ang pangatlong yugto at ang pasimula ng katapus'yang makikita pagkarakang sa alin mang bahagi ng Pilipinas ay makapaglunsad ng mga kawal ang Estados Unidos, sabay sa pagdating ng mga kumakatawan sa pamahalaang pilipino.

Sa wari ay palubhang talaga ang mga pangyayari. Hindi lamang maraming mga kilalang mag-anak ang nagsisialis ngayon sa Maynila, kundi pati ng Pamahalaan ay pinag-iisipan na ring ilipat at ang sabihana'y dadalhin sa isang bayang sakop ng Rizal, bagama't noong ika-8 nitong Oktubre ng 1944 ay isang kagawad ng Sangguniang Pambansa ang nagsabi sa aking ang balak ay sa Diliman, lunsod Quezon ilipat, bagay na kung hindi maisasagawa ay nanganganhulugan sa palagay ko ng di pagpayag ng Hukbong Hapon na iwanan ang marami at malalaking bahay na kanilang kinuha sa purok na ito, na pinaghimpilan ng mga kawal, pinaglagakan ng mga kagamitan ng Hukbo o kinailangan sa mga tanggulan. Isa na namang panukala ito ng Pamahalaan na pagnagkataon'y hindi matutupad, sapagka't hindi pinayagan ng Hukbo, na anupa't nagiging pang-araw-araw na at karaniwan ang pagkakadama ngayon sa katotohanang mapait, na ang pilipino sa Pilipinas ay siyang nanunuluyan sa bahay na sarili. Ang "dangal ng kasarinlan" ay lalong nagniningning at ang mga kumakatig ng pikitmata sa ganitong katayuan ng bayan, alang-alang sa ipagwawagi ng lalong malaking Asya, ay lalo namang nangagiging karapat-dapat sa pagkapalagay sa kasaysayan na... mga ulirang mamamayan.

Samantala'y patuloy at hindi masugpo ang pagtaas ng halaga ng kinakain, na pati ng bayabas, ang karaniwan, palasak at titisuring bungang kahoy na ito, ay napamahal na ring tila ginto, ang mga pulis ng Hukbong Hapon, sa pangangalasag ng dahilang tumutulong sa ikatatahimik ay nakagagawa na ng malalaking katampalasanang ikinalalagot ng hininga ng mga nakatira sa labasan ng Maynila; ang mga kawal ng Hukbong Hapon na payao't dito sa mga bayan-bayán ay nagsisipangahas nang kumuha ng ibig kunin sa nangadaanang mga halamanan sa bisa marahil ng "sanduguan"; ang kalooban ng taong-bayan ay

(Buklatin sa pahina 14)

Malaking Aso At Mag-anak

MAY MGA LINIKHANG NAGDARANAS NG LABIS NA PAGDARALITA NA MASASABING HIGIT PANG MABUTI ANG KALAGAYAN NG ISANG ASO

NANGITI ang magkakarne nang makitang dumarating ang kanyang suki.

—Dati rin ba? —masiglang bati niya.

—Oo, alam mo na naman eh, —sagot ng utusan ni Don Kayong.

At ang mabilis at bihasang kamay ng magkakarne ay sandaling kumilos, naglaro at buong tiwalang pinaghiwa-hiwalay ang mga buto at litid ng karne.

—Ayaw ng mabuto, baka matigas.

—Ayaw ng malitid, baka hindi matunawan.

—Ayaw ng masyadong mataba, baka makasuya agad.

—'Yong tamang-tama lamang ang pagkakahalo ng taba at laman.

Kabisado na ng magkakarne ang kanyang suki. Araw-araw ay ganito ang kinukuha sa kanya.

At ang nakasabit na timbangan ay minsan pang hinainan ng tatlong kilong karne.

NANGASIM ang mukha ng magkakarne nang makita ang batang babaing nanlilimahid.

—Ano, naririto ka nanaman! —bulyaw niya rito.

Larawan ng pagkasindak ang bata.

—Maawa na po kayo, kahi't 'yon lang litid at butong inalis ninyo sa binili ng ale ay ibigay na ninyo sa akin, —pagmamakaawang tugon.

—Nanaman, araw-araw ay ganyan ka. Wala kang inaabangan kuli mga suki ko. Mabuti na lang at hindi nabubuwisit sa iyo. Bakit ba hindi ka sa iba manghingi?

—Kung ayaw ninyong ibigay ang mga litid at buto ay kahit na ano na lamang na itatapon ninyo. Basta't mag-aabang ako. —Namimilit na ang tinig ng bata.

—Umagang-umaga ay binubuwisit ako ng batang ito, ah. Heto nga, at lumayu-layo ka na, bata ka, baka lang hindi ako makapagpigil sa iyo ay... —sabay hagis ng ilang pirasong buto at litid sa bata.

Mabilis ang pagkakadampot ng bata sa nakalat na buto at litid ng karne at lalong mabilis na naisilid sa lumang bayong na lagi niyang dala-dala.

ANG alila ni Don Kayong ay marami pang biniling mga panahog sa tatlong kilong karne. May garabansos, may atay, may patatas, sibuyas, kamatis at kung anu-ano pa.

Matandain siya sa mga bilin ni Don Kayong.

—Huwag mong pababayaan ang pagkain niyan. Yaong masasarap ang ibibigay upang manatiling malakas masigla at maganda. Huwag mong tatasahan ng pagkain. Ibigay mo ang lahat ng mauubos niya.

—Matutuwa si Don Kayong. Ibang putahe ang gagawin ko ngayon, —nasisiyahang bulong ng utusan habang papauwi na siyang hindi halos magkandadala

NAKIPAGSIKSIKAN ang bata sa masikip na pamilihan. Laging sa ibaba nakatingin. Nakapulot ng ilang butil na sampalok. Ibinayong.

—A, doon ako pupunta sa babaan ng mga tinda. Siguradong marami akong mapupulot doon!

Dali-daling lumusot ang bata sa kakapalan ng mga tao.

—Sabi ko na nga ba eh, —sabay pulot sa ilang tangkay ng talbos ng kamoteng nakasabog sa lupa. —Marami sanang mahulog sa nagbababa ng gulay, para marami akong mapulot, —mahinang usal ng bata sa sarili.

—Hoy, bata! ano ang tinatanghuran mo rito, ha? Nag-aabang ka na naman, ha? —Nagulat ang bata sa malakas na tinig ng punong kargador.

—Aba, hindi po, namumulot lang po ako ng mapupulot, —takot na sagot ng bata.

—May mapupulot ka ba rito sa babaan ng tinda? Baka sa mga lalagyan ka ng tinda namumulot? Hala, hindi rito ang pulutan. Doon ka sa basurahan mamulot! —mabalasik ang tinig at matalim ang mga mata ng kargador.

Bubulung-bulong na lumayo ang bata. Sa basurahan ang punta niya. Doon daw ang pulutan. Saglit siyang huminto at sinilip ang laman ng kanyang bayong — litid at buto na may kakabit pang kaunting laman ng karne, ilang tangkay ng talbos ng kamote, ilang butil ng sampalok.

—Kulang pa kaya ito? — marahang tanong sa sarili.

—Maaari na, nguni't magbabakasakali pa ako sa basurahan. Sayang din ang maidadagdag dito, —tugon niya sa sariling tanong.

Nakipag-agawan siya sa isang asong payat sa isang mabahubaho nang daing. Nanalo siya palibhasa'y ginamitan ng patpat at bugaw ang aso.

Naragdagan pa ang laman ng lumang bayong. Baka mayroon pa. Sigi, halukay, sa daku-dako pang ilalim. Ke baho naman! Pero, hindi bale, baka mayroon pa sa bandang ilalim.

—Tingnan mo na, sariwa pa ang dahon ng kangkong na ito, o. Sino kaya ang nagtapon? At saka, aba, kamatis ito a, bahagya lamang ang mga pasa. Masuwerte yata ako ngayon. Mabuti na lamang at itinaboy ako rito ng kargador. Naku! nangangalahati na pala ang bayong. Kasi itong mga kangkong na ito, malaki kasing bulto. Uy! dulo lamang ang bulok ng mga talong na ito Masarap itong ilaga. May magtapon sana rito ng bagoong. May hahapunan na kami at...

—Aha! ikaw pala ang nagkakalat ng mga basura riyan, ha? Gusto mo bang ipahuli kita sa pulis?

Yuko ang ulo ng bata. Ni isang kataga ay walang narinig sa kanya. Hinigpitan ang pagkakapigil sa kanyang bayong at hinapit sa dibdib na tila ba natatakot na agawin sa kanya.

—Sige, kapag hindi mo naisilid muli sa basurahan ay ipahuhuli kita sa pulis, —pananakot ng basurero.

Parang noon lamang nagising ang bata. Isinakbit sa balikat ang tangkay ng bayong at ang dalawang maliliit na palad ay walang pandidiring ginamit na pala sa pagtitipon ng hinalukay na basura.

SA SILONG nagtuloy ang alila ni Don Kayong.

—Dito ko na lang iluluto ito. Baka maraming iniluluto ang kusinera sa itaas ay hindi ito maluto sa takdang oras. Baka makagalitan tuloy ako.

Hindi niya nalilimutan ang bilin ni Don Kayong:

—Huwag mong kaliligtaan ang pagkain ni Doglas.

—Lagi mong ihahanda sa oras.

—Baka malipasan iyan ng gutom ay magkasakit. Alalahanin mong sa ibang bansa ko pa nabili iyan ng isang libong piso.

Ikalabing-isa't kalahati na. Kailangang madaliin ang luto niyon. Alas-dose ang dating ni Don Kayong. Baka hindi ma-

(Buklatin sa pahina 19)

Katha ni PAZ N. NICASIO

Ang Munting Dahilan

SA BUHAY NG MAG-ASAWA AY MADALAS NA NAGAGANAP ANG MALILIIT NA PANGYAYARING NAGIGING SANHI NG MGA DI PAGKAKAUNAWAAN...

Kuwento ni NOE V. MANGALIMAN

MALIGAYANG-MALIGAYA sina Edgardo at Corazon. Paano'y iyon ang unang linggo ng kanilang matamis na pulot-gata. Bagama't hindi sila nangibang bayan na tulad ng ibang mga nakaririwasa sa buhay, nagtungo naman sila sa isang bukiring ari ng isang pinsan ng lalaki, at ang marikit na tanawin doon... ang maaliwalas na kapaligiran at ang masarap na simoy ng hangin ay itinuring nilang isang munting paraiso ng kanilang pinagbuklod na pagsusuyuan.

—Hindi kaya magbago ang iyong pagmamahal, Edgardo? —minsa'y magiliw na naitanong ni Corazon sa kabyak, samantalang sila'y magkapiling na nakaliKmo sa tabi ng durungawan at masayang pinagmamalas ang mga ibong nagsayaw-sayaw sa mga sanga ng punongkahoy.

—Maaaring magbago ang marilag na tanawing ating namamalas, maaaring matuyo ang punong-kahoy na iyang pinamumugaran ng maliligayang ibon, maaaring mag-ulap ang bughaw na langit na iyang tinutunghayan ng ating mga paningin, nguni't ang pagmamahal ko sa iyo'y hindi magbabago kailanman! —masuyong tugon ni Edgardo.

Nag-ibayo mandin ang kayakap na kaligayahan ni Corazon sa tinuran ng kabyak. Humilig ito sa dibdib ng lalaki at ipinikit ang mga mata upang mangarap nang gising sa kaluwalhatiang wari'y hindi na nga magmamaliw.

Nguni't madaling magbago ang lakad ng mga pangyayari!

Makalipas ang ilang buwan, nang sina Edgardo at Corazon ay magbalik na sa Maynila matapos ang kanilang malinamnam na pulot-gata sa gitna ng bukid, ay kagyat na nalambungan ng ulap ang langit ng kanilang pagmamahalan. Unti-unting kinamalasan ng panlalamig si Edgardo sa asawa. Mandi'y nanghihinawa na sa pagmamahal kay Corazon, sa hindi malamang sanhi. Hindi na katulad ng mga unang araw na matamis ang pakikitungo sa kapilas ng dibdib. Hindi na kamalasan ng timyas ng paggiliw. Kung dumarating ng bahay buhat sa pinapasukang bahay-kalakal ay kaulayawin-na-dili ang asawa. Kausapin man ni Corazon ay parang malamig kung tumugon. Bahagya nang makipagpalitan ng mga kurukuro at maghatid ng masasayang balita sa kabyak na tulad ng mga unang araw ng kanilang pagsasama...

Malaking-malaki na nga ang ipinagbago ni Edgardo! At hindi naman malaman ni Corazon ang tiyak na dahilan.

Isang araw, habang sila'y magkasalong nag-aagahan, ay nabanggit ni Corazon ang napupunang panghihinawa ng kabyak...

—Hindi ko malaman, Edgardo, kung ano ang iyong ipinagkakaganyan. Kung wariin ko ba'y wala ka nang munti mang pagtingin sa akin at nabigla ka lamang sa ginawa mong paghahatid sa akin sa dambana.

—Ano ang pinagsasaligan mo sa pagsasalita ng ganyan, Corazon? —may himig panunumbat ng usig ni Edgardo.

—Ang nakikita kong ipinagbabago mo, Edgardo! Ngayon ay ni hindi mo na halos ako kausapin kung ikaw ay dumarating. Matamis pa sa iyo ang magkulong sa loob ng silid kaysa ako'y harapin. Masarap pa sa iyo ang manaog kung gabi at magpalipas ng oras sa bolingan kaysa gugulin mo ang oras sa pakikipag-ulayaw sa akin! Talagang ibang-iba ka na nga, Edgardo! Maaari bang ipagtapat mo sa akin ang sanhi?

Pinakatitigan ni Edgardo ang kabyak, saka buong tatag na tumugon.

—Kung talagang nais mong malaman, Corazon, puwes, ipagtatapat ko sa iyo ang katotohanan... Ikaw ang may kasalanan sa aking ipinagbago! Natatandaan mo ba noong isang gabing maglamay ako sa aming upisina?

—Oo. Bakit, ano ang kaugnayan noon sa ating pagsasama? —tanong ni Corazon.

—Pakinggan mo... —at nagpatuloy si Edgardo: —Noon, kung natatandaan mo pa ay dumating akong pagod na pagod. Natutulog ka pa, nguni't ginising ka ng aking mga halik. Niyakap kita at ipinadama ko sa iyo ang aking walang kupas at hindi nagbabagong pagmamahal. Nguni't ako ba'y hinagkan mo rin? Ginanti mo man lamang ba ng kahi't isang malamig na yakap ang paglalambing ko sa iyo? Wala, para akong yumakap sa bato!

—At iyon ba ang naging dahilan ng ipinagkakaganyan mo? —may pagtatakang turing ni Corazon.

—Bakit hindi! Ipinakilala mo sa akin noon na ang pag-ibig na iniuukol mo sa akin ay hindi kapantay ng pagmamahal na iniuukol ko sa iyo, Corazon! Kaya ako'y nagdamdam... at may katwiran naman ako!

Nagtawa nang malakas si Corazon.

—Kahibangan ng isang pag-ibig! —at muling nagtawa ang babae. —Kung iyon ang naging dahilan ng iyong ipinagkakaganyan, ikaw na rin ang dapat sisihin!

—At bakit? —may panggigilalas ang tinig ni Edgardo.

—Naito, ipaliliwanag ko: Natatandaan mo ba naman noong isang araw na nag-uusap tayo sa tabi ng ating durungawang iyan? —at itinuro pa ni Corazon ang bintanang kanyang tinutukoy. —Noon, kung nagugunita mo pa, ay nakita natin ang kapitbahay nating Nenita at Felipe na nag-uulayaw sa kanilang silid. Bukas noon ang kanilang bintana kaya kitang-kita natin ang lahat. Maliwanag na namalas natin ang paglalambing ni Nenita sa kanyang asawa. Naglambitin pa sa leeg at halos pupugin ng halik. At ang gayo'y hindi naman natin maaalis sa kanila palibhasa'y mga bagong kasal din sila na katulad natin. Subali't may sinabi ka noon sa akin na hanggang ngayo'y hindi ko nalilimot. Sinabi mo noon na masyado naman si Nenita. Para 'ika mong wala nang kahihiyan dahil sa malabis na pag-ibig kay Felipe. Nasabi mo pang kung gayon kalambing at kainit ang isang babae, ay maaaring makaisip nang masama sa sandaling mawalay nang mahaba-habang panahon sa piling ng asawa...

—Oo, natatandaan kong sinabi ko nga iyon, —patlang ni Edgardo. —Nguni't ano naman ang kaugnayan noon sa ipinamalas mo sa aking kalamigan noong umagang sinasabi ko?

—Iyon naman ang naging sanhi ng bigla kong panlalamig sa iyo. Sapagka't hindi mo sinasadya, ay ipinadama mo sa akin ang isang bagay ayaw mo rin marahil mamalas sa iyong kabyak. Kung natatandaan mo ay mapaglambing din ako noong mga unang araw ng ating pagsasama. Subali't pinilit kong baguhin ang aking sarili sa pangambang baka sumaisip mo ang katulad ng nasabi mo ukol kay Nenita. Kung ako'y mananatiling mapaglambing at mainit sa pagmamahal sa iyo, ay baka hinagapin mo ring ako'y maaaring makagawa ng lisya sa sandaling malayo ka sa aking piling. At upang huwag kang dulutan ng anomang alalahanin, sinikap ko ngang maging malamig pagka't wika ko'y hindi mo ako mapag-iisipan ng tulad ng nasabi mo ukol kay Nenita. Iyan ay dahil din sa kawagasan ng pagmamahal ko

(Buklatin sa pahina 19)

talaang bughaw

ni a.g. abadilla

Ukol Sa Buwan Ng Hunyo

MULA SA ENERO HANGGANG HUNYO. Tapos na ang unang kalahating taon ng 1951. Gaya ng nasaksihan, ang ani ng nagdaang anim na buwan ay hikahos na hikahos, lalo pa kung isasaalang-alang ang dami ng akdang napili. Kung dating panuntunan ang masusunod, na yaon lamang napagkalooban ng tatlong asteriko ang siyang masusulat sa Talaan ng Taon, ngayon pa'y tiyak na ang hahantungan ng pamimili: hindi magkakaroon ng sapat na bilang ng mga akdang maaaring lamnin ng isang aklat-katipunan na may katamtamang kapal pagtatapos ng taon.

Pagpaparaya sa harap ng masaklap na katotohanang iyan sa ating Panitikan, ngayon pa'y ipinapasiya nang kahi't na yaong napagkalooban ng dalawa at kalahating asteriko ay isaalang-alang at sa mga ito papanggalingin ang isang kabuuang kikilaniling pinakamahuhusay ng taon.

Ang may-ari ng Talaang Bughaw ay wala nang matuwid na huwag mabigo sa tinalikdang anim na buwan sa kapamuhayang pampanitikan natin. Kahi't bahagya ay masasabing wala siyang tinamong lugod, sapagka't isa man lamang sana isang buwan ay maaari nang makahugas ng kaloobang maipalalagay na sapat sa panahong ngayo'y lumalabas na naaksaya lamang.

WALANG TINATANGGAP. Ibig na sanang maniwala ng may-ari ng Talaang Bughaw na ang patakarang pamatnugutan ng mga magasing may malalaking sirkulasyon (gaya ng Liwayway, sa halimbawa) ang dahilan ng pagdadahop sa aning pampanitikan. At nang ang ganitong hinala ay marinig isang araw ni G. Clodualdo del Mundo, ito'y nagwika bilang pagtatanggol nang ganito: Wala kaming tinatanggap na mga akdang mainam gaya ng iyong hinahanap.

Iyan, ang sinasabing iyan ni G. Del Mundo, ay isang hamon sa ating mga manunulat (hindi sa mga man-u-u-lat lamang) na may karapatan at kakayahang makatitig sa mata ng kanilang hinaharap at ng hinaharap ng Panitikan. Sa kung si G. Del Mundo'y nagtatapat o hindi, o sa kung siya'y nagmamatuwid lamang alang-alang sa kanyang kalagayan, ay makikilala sa loob ng ilan pang buwang nalalabi sa buhay ng kasalukuyang taon. Harinawang tutoo ang kanyang wika,' harinawang tutoo ang pahiwatig niyang bukas nang lubusan ang pintuan ng pasulatan niyang pinagliliingkuran sa mga akdang naiiba sa malaking karamihan ng mga akdang inilalathala.

TALAAN NG KARANGALAN

ANGELES, AURELIO G.
** 'Nagkatawanan na Lamang Sila (MK-L-4)
ANTONIO, JOSEFINA E.
** May Inuman kay Tata Porong (MK-L-4)
AQUINO, MERCEDES
**½ Pamamaalam (T-I-7)
BARTOLOME, BENJAMIN A.
* Ang Dalaga at ang Kalakian (MK-L-25)
BARTOLOME, ROLANDO P.
** Hinanakit (T-I-21)
CAINGLET, GREGORIO FERNANDEZ
* Katulad mo'y Bulaklak (MK-B-20)
CARAVANA, NEMESIO E.
* Walang Kasiyahan (T-I-7)
CUINO, ENRICO J. SANTIAGO
* Alak (T-I-14)
**½ Sa Lilim ng kanyang Bantayog (MK-BB-3)
DANDAN, PEDRO S.
* Laro ng Kamatayan (MK-B-27)
** Lakas (MK-BB-3)
DIOS, GREGORIO IGNADE
* Thelma (MK-L-25)
ESGUERRA, JESUS.
* Isang Pusang Itim (MK-I-21)
* Ang Tula (T-I-21)
* Maghasik (T-I-14)
EVORA, ERNESTINA C.
** Taksil na Bayani
FERNANDEZ A.
** Napiiay si Edeng (MK-L-18)
** Naayos ang Lahat (MK-I-21)
GUZMAN, GLORIA VILLARAZA
** Ang Panyolito (MK-L-4)
** Ang Hinala (MK-L-18)

(ITUTULOY SA SUSUNOD NA LINGGO)

HINGGIL SA MANUNURI AT MANUNULAT. Hanggang sa mga sandaling ito, Hulyo ng 1951, ay nag-aalinlangan pa rin ang may-ari ng Talaang Bughaw. Ang pag-aalinlangan niya ay bunga ng mga pangyayaring hindi inaasahan. Hindi niya maabot-isipin kung bakit gayon na lamang ang pagnanasa ng marami sa kanyang mga asteriko, mga asterikong kung hindi makamit, o mga bituing kung hindi lumagpak sa isang akda, ay tila ikamamatay ng naglalagot na kung tawagi'y awtor.

Kung sa bagay, iyan o ang ganyan, ay magandang palatandaan na sa halip niyang ipanglupaypay ay dapat pa ngang makapagpasigla sa kanya. At di nga kasi, kung hindi marahil sa manaka-nakang kasiglahang nararanasan na dili ang hindi nakabubuhay ng dugo, marahil, ang pagbabasa at pamimili ng mga akdang walang kabuhay-buhay, ay magiging lubusang kabagut-bagot. Mabuti na lamang at ang namamalas niya sa kanyang paligid, ipinakikita ng mga man-u-u-lat, ay maliwanag na nagpapakilalang siya, bigo man sa mga nababasa, ay dapat pa ring magtiyaga at magpatuloy ikalunos man ng kahit na sino sa kanila.

Ang manunuri, kinikilala o hindi man, ay walang tungkuling maghangad man lamang na makapagbigay ng kasiyahan sa manunulat na sinusuri. Ang kanyang tungkulin, kung tungkulin, ay bigyang-kasiyahan, higit sa lahat, ang kanyang sarili, at iyon ay kung sadyang pagbibigay-kasiyahan lamang ang pag-uusapan. Ganyan din ang tungkulin ng isang manunulat, may iniuuga o wala, wika nga, ang magbigay ng kasiyahan sa sarili, kung mayroon siya nitong matatawag. Ang nakahihirap sa maraming nagpapalagay na sila'y manunulat ay ang kawalan ng sapat na katalusan sa kahulugan ng sarili. At hindi alam ng mga nagpapanggap na ito kung ano ang pakay nila sa buhay, kung ano ang tiyak na pakay nila sa mundong ito. Sapat na sa kanila ang katalusang sila ay humihinga, katalusang madalas kaysa hindi ay nagbubunsod sa paniwalang hindi pa naman sila bangkay na dapat ilibing.

Ang manunulat, kung may sinasabi at walang kaisipang nanlilimahid, ay may kakayahang makapagsabi (at pagsasabing nagpapakilala nang diin at bisa) sa kanyang manunuri, sa sinumang manunuri, ng **you go to hell.** (O dili kaya, sakaling di makapag-isa sa pinagtatabuyan e pagkaabalhan nang samahan kahit hanggang sa pintuan man lamang). Datapuwa't magpalimos ng sinasabing katarungan ay pagpapakilala lamang ng kung hanggang saan maaaring gumapang na parang ahas at magpakaimbi ang isang nagsasabing manunulat daw. Ang ganitong uri ng hayop ay hindi kailanman karapatdapat pagukulan ng pansin, ni lalong hindi karapatdapat matawag man lamang sa pangálan o mabanggit kaya ito, gaya ng karaniwang kaugalian na tawaging Ponso si Ponso, G. Mapagbadya si Ponsong Mapagbadya, pangalan o mga pangalang nakuha sa bisa lamang ng pagkakapagbinyag sa kanya matapos maisilang sa maliwanag.

Ang Mangganong ito, na ngayo'y si Ponsong Mapagbadya, nang hindi malagpakan ng sapat na bilang ng mga bituin ang akda, ay nagsasabi ngayon sa bala nang masalubong sa lansangan na mababa raw ang sukatan ng may-ari ng Talaang Bughaw, at sukatang kung nagkataong napataas-taas pala ay di lalong hindi naabot ng kanyang ipinalalagay na obra maestra. Talagang mahirap maiwasan ang di magdalang- habag sa taong isinilang yata upang maging parang ahas na kumikiwal sa damo.

Minsan naman, isang araw, ay may nagpatiig na umano'y galit na galit daw sa may-ari ng Talaang Bughaw si gayon at si ganitong man-u-u-lat, at umano ang dahilan ay sapagka't isa lamang asteriko ang naipagkaloob sa ipinalalagay na dapat ay tatlo. Bilang tugon ay ganito ang naisagot ng may-ari ng Talaang Bughaw: A, ganon? ba Sabihin mong kahit sambugsok na asteriko ay maluuwi niya sa kanila. At iyon, sabihin mo pa rin, ay sa takot naming makagalitan niya. **(X)**

Mabangis Na Kamay . . .

(Karugtong ng nasa pahina 7)

Battling Kulas... Panalooo!

Itinaas ng reperi ang kanyang kamay. Tuwang-tuwa siya. Nakabulagta sa paanan niya ang kanyang kalaban!

Nakaibis na siya ng **ring** ay natutulig pa rin siya sa sigawan: **Aba, hindi na yata gigising. Napatay yata. Hindi humihinga si Moro... Napatay ni Battling Kulas...**

Ipinagdiwang 'nila sa Manila Hotel ang kanyang pananalo. Nang mangagsiuwian sila'y kasabay niyang dumating sa kanilang tahanan ang ekstrang pahayagan: **Napatay ni Battling Kulas si Moro.** Nguni't lalong matunog sa kanya ang balita ng hilot: **Anak na lalaki. Kamukhang-kamukha mo.**

Isinabisig niya ang kapirasong laman at dugo ng kawalang-malay at nangilid ang luha sa kanyang mga mata.

—M a b u h a y!... Anak ng Kamp'yun... Ito ang kahalili ko! Amang kamp'yun... anak na kamp'yun!...

At ang baling sa kanyang tagapagsanay.

—Benito... Benito ang ibibinyag ko sa aking bunso. Isusunod ko sa tunay na pangalan ni Moro, bilang alaala ng aking maningning na tagumpay.

Tumangu-tango lamang ang kanyang tagapagsanay at pinisil sa pisngi ang sanggol.

Habang lumalaon ay lalong bumabangis ang kanyang kamao, bagay na hindi napipingasan ang kanyang **rekord.** At sa bawa't tagumpay na matamo niya ay limpak-limpak na salaping gantimpala ang nagiging kapalit. Inimpok niya ang salaping yaon, upang wika nga'y maihiga niya sa banig na ginto ang kanyang bunso.

Wala pang isang taon si Benito'y minamasahe na niya. Tinutudyo siya ng kanyang manadyer na Amerikano. **A boxing champ starts young,** ang sabi nito. Panay yes lamang ang nalalaman niyang itugon sa kanyang manedyer, kaya kasundung-kasundo sila.

Ang ipinagtataka niya'y hindi pa nakapagtatalalan si Benito gayong ito'y mahigit nang dalawang taon. Nakasama pa yata ang kanyang kamamasahe, nasisaloob niya. At pinatingnan niya ito sa mga dalubhasang manggagamot. Ang huling tumingin ang tumiyak na siya'y nagkaanak ng luno.

—Luno... luno... lunooo! — ang wari ay hindi makapaniwalang sigaw ni Mang Kulas.

Gumuho ang kanyang pananalig sa maaari pang magawa ng tao. Silang mag-asawa'y sumama sa mga banal na paglalakbay sa Antipolo at sa San Pascual Baylon ng Obando. Nagtulos ng kandila at nagdasal nang paluhod sa Kiyapo. Namista sa iba-ibang bayan. Sa mga santa at santong pinipintakasi'y isinamo nila na paghimalaan ang kanilang bunso.

Walang ipinagbabago si Benito. Wala! Ang pag-asa sa mahiwagang kapangyarihan... nasaan? Nasaan? Muli niyang nasumpungan iyon! — sa payo ng isang matandang babaing magkakandila.

—Samakatuwid po... kung hindi na 'ko magboboksing... magbabago ang aking anak? — Napalakas ang kanyang tanong.

—'Yan ang totoo, mama. Masamang hanapbuhay ang boksing. Biro bang kalakalin mo ang iyong kalupitan at lakas. Biro bang halos patayin mo sa suntok ang iyong kalaban dahil lamang sa kaunting salapi, —ang tugon ng magkakandila.

Nagunita niya si Moro. Ang mga luha't hinanakit sa mga mata ng asawa't ina ni Moro.

Sa simbahan ay naiba ang pagkakita niya sa Nazareno. Tila nabubuhay ang mga mata. Napaglalagusan ang kanyang nakatagong damdamin.

Sa kaunaunahang pangyayari'y tinugon niya ng **no** ang kanyang manedyer nang alukin siya ng lalong malaking pakikipagsagupa sa **ring.** Ang kahulugan niyon ay hindi na siya maglalaro ng boksing. Aayaw na niyang maging kampiyun. Ayaw na niya! **Holy smoke... you're going nuts.** ang sabi sa kanya ng Amerikano.

Samantala'y pumintog ang katawan ng kanyang anak na gaya ng isang baboy na halahala; nguni't nabansot naman ang diwa nito. Ang bagay na iyon ay hindi nakatigatig sa kanya, bagkus ay nakapagpasigla sa kanyang pananalig, at ang kanyang kamaong mabangis ay napaamo niya at nagamit na lamang ang lakas sa pagbubuhat sa daungan.

Sa kanilang looban ay bininyagan ng Arya Ito si Benito. At madaling ipinaging litaw ng kanyang anak kahit sa ibang pook. Inilaban tuloy si Arya Ito ng paligsahan kay Denciong Parol na masintu-sinto — sa mga palaro sa santakrusan, parangal sa bantay-sunog o pistang-bayan.

Natuto naman ng gawain ang kanyang anak: Tagapagtapon ng dumi at basura sa ilug-ilugan. Isang bagay na kadusta-dusta man sa mata ng tao ay di niya maipaliwanag kay Arya Ito. Datapwa't natutumbasan iyon ng pagtatamong-karapatan ng bata sa pagdulog sa hapag-kainan ng mga maralitang tahanan. Nasisiyahan na sana siya sa gayon. Ang ikinagagalit niya'y kung sinasaktan na si Arya Ito.

Gaya noong sinulsulan ng apoy ng isang bagong-tao ang maruming pundilyo ni Arya Ito. Parang nilindol ang katawan ng kanyang anak. Uurong-sumulong. Nagkandarapa. Sumigaw.

—Apoy... Naku... apoyy... impiyerno... demonyo... sinusunog ako... —at hinalihaw ng hampas ang pinakamaliit na nilikha sa kanyang landas — isang tumatakbu-takbong tuta.

Palagi nang mainit ang kanyang ulo. Lalo noong ilang linggong kayayao ng kanyang asawa. Hindi na niya mapigil ang kanyang kamao. Sinikwat niya ang kanyang kapatas at ito'y nahulog sa andamyo. Iyon ay ikinaalis niya sa gawain.

Patuloy naman ang buhay ng kanyang anak: nagtatapon ng basura; nagbabaon ng mga patay na daga, baboy o aso sa mga bakuran ng mga kapit-bahay; inaawitan ang mga ina ng tahanan ng "Leron-leron Sinta" o "... may nagkatuwaang apat na pulubi..." Ito ang nagiging pases ni Arya Ito kung minsan sa isang masarap na hapunan.

Subali't ang ipinagtataka niya'y ang kakaibang nakikita ng kanyang mga kapit-bahay sa pagkatao ni Arya Ito, na tila ikinatutuwa pa ang kalagayan ng bata. At anila, "... mabuti na ang gayong buhay: walang pagnanasa, walang alalahanin, walang pananagutan..." Ang mga sabi-sabing ito'y lumilikha sa kanyang damdamin ng isang kakatuwang pagtutol, bagama't hindi niya matanto kung bakit siya nagkakagayon... kung bakit ginagapi siya ng isang di-makatuwirang pagkahabag sa bata.

Sa pagkahabag na iyon nagising sa kanya ang simbuyo ng isang kamalayang gaya ng pagtatayo ng isang bantayog ni Kamatayan, na sa simula'y kinakapal buhat sa luwad... upang unti-unting magkahugis at malaunan ay magkaanyo sa katotohanan.

At minsan ay isang matinding pagkahabag ang namayani sa kanya. Hatinggabi. Dinama niya ang mukha ng kanyang anak. Naghihilik. Idinantay sa leeg ang kanyang mabigat na kamay. Idiniin. Hindi na maka-

(Buklatin sa pahina 15)

Nangungulila

I

Sa pagkatiwalag na nangungulila,
ni isa ma'y walang makaalaala—
yaring kalagayang datay na sa dusa,
sa liblib na nayo'y ninitang ginhawa.

II

Ang aking lumipas na masayang araw,
agang tinagdilim sa katanghalian —
liban sa gunitang ayaw na pumanaw,
walang nalalabing binubulaybulay.

III

Para ng halamang sumibol sa gubat
ay nasilungan din ang lilim na hamak—
ngayong natutuyo't daho'y nalalagas,
ibon ma'y wala nang dumapo't magpugad.

IV

Mahabaging langit ng dilang-paggiliw,
marupok na puso'y manong pagtibayin—
ang higit sa ritong dulot mo sa akin,
pasasaan bagang hindi kalamayin.

—En. C. Agleham

Wala Na Si Tatang...

(Handog sa maagang pagyao ng Makata ng Bayan at Hari ng Balagtasan, Florentino T. Collantes.)

Ang Parnasong ginto ng Tulang Tagalog ay biglang inulap,
Sinapot ng dilim ng kapighatian at madlang bagabag;
Pati halamanang sariwa't malusog sa hasmin at rosas,
Ngayon ay malungkot, tila nangulutding, nawalan ng gilas;
Saka ang makatang bubuyog sa hardi'y nawala at sukat,
Tila itinaboy nang kung saang dako ng mga pangarap!

Subali, Diyos ko! Anong pagka-lagim, di sukat mahaka,
Makatang bubuyog na sinasabi ko'y biglang namayapa;
Ang asawa't anak kaya pala ngayon ay nagsisiluha,
Wala na si Tatang!... at sumapiling na ng Poong Bathala!
Kaya tumatangis ang Tulang Tagalog at ang Inang Wika'y
Yumao si Tatang sa kanyang panahon ng pagka-makata!

Wala na si Tatang!... Iyan ang kataga na mauulinig
Sa lahat nang labing may panghihinayang at may malasakit;
Di na maririnig ang lambing ng kanyang matamis na tinig,
Kapag bumibigkas ng tulang malambing at tulang pag-ibig;
Di na mababasa ang isinusulat ng kanyang panitik,
Na magiging aral sa maling gawain at nalisyang isip.

Wala na si Tatang!... Wala na ang ama at mabunying Hari,
Nitong balagtasang sa kasalukuya'y pinakatatangi;
Wala na ang awit ng ibong Kanaryo na bumibighani
Ng puso't damdaming sa kanyang panaho'y niluluwalhati;
Ang kanyang pagyaong tila maaga pa sa isang tanghali,
Ipinagluluksa ngayon nang lubusan nitong ating lahi!

Wala na si Tatang!...At pati ng kanyang Luma ng Simbahang
Dati'y ang kampana ay mayrong taginting ng kaligayahan;
Ngayon ay agunyas ang ikinakalat sa katahimikan,
Kasaliw ng taghoy ng asawa't anak sa kanyang libingan;
Naglaho man siya sa gitna ng mga tulaa't bigkasan,
Ang FLOR. T. COLLANTES ay di mawawala sa bibig ng bayan!

CARLOS Y. ROCA

Kalookan, Rizal.

Nang Magdaan Ang Daluyong

(Karugtong ng nasa pah. 9)

lalong ligalig at di-mapanatag. ang pamahalaang pambansa ay nagpaalis na ng napakaraming kawani, na anupa't ang nalalabing mga tauhan ngayon sa bawa't tanggapan at kabahalaan ay maipalalagay na kalansay na lamang kung baga sa katawan; sa lahat ng dako at saan man ibaling ang paningin ang makikita'y pagkabahala at paninimdim. at ang lalong mahalaga, sapagka't tanda ng mangyayari, ay ang ganap at lubos na pagkakalayo ng kalooban ng bayan. sa pamahalaang nakatayo. Patuloy na di-nagmamaliw ang kawalang-tiwala, ang kawalan ng pag-asa sa sukat na magawa ng pamahalaan na nag-uutos ay hindi naman nasusunod at ang paghahari ng ganitong katiwalian na di sana dapat mangyari, ay bunga lamang ng katotohanang hangga ngayon, gayong may tinatawag nang nagsasariling Republika, ang pamahalaang umiiral sa Pilipinas ay dalawa at sa kasamaang-palad ang dayuhang pamahalaan o ang banyagang padpad lamang ng digma. ay siyang malakas. na tunay na nakapag-uutos, ibigin mang ikubli o pabulaanan ang mapait na katotohanang ito.

Napakarami at malalaking panganib ang nagbabala sa bayan, bawa't saglit na tumatakas ay ikinapapalapit niya sa madugong katapusan ng dulang ito; nguni't ang katutubong pakiramdam, na sa maliit mang hayop ay nakapagliligtas, sa kanya man ay magliligtas din, at kung ang tunay na sandali ng pagsasagawa ng dinaramdam at iniisip ay dumating na, ang bayan ay hindi magpapakalito; tutupad siya sa atas ng dangal, na agawing mailigtas ang kanyang tunay na katubusan. Pagkaramayan man ng kahi't ano at sino man ang mapahamak. Aakayin siya at itataguyod ng diwa ni Quezon.

ANG ALALAY NG SAMBAYANAN

Sa sinusundang tala ay nasabi kong ang katapusan ng dulang itinatanghal sa Pilipinas, na araw-araw ay lalong ikinalalagay sa katayuang gipit ng buong bansa, ay napapalapit na; at ngayong ipinagpapatuloy ko ang pagsulat, ika-25 ng Oktubre ng 1944, ay dapat sabihing nagsisimula nang talaga ang panghuli at katapusang yugto. Sumunod sa malaking labang nangyari sa Taywan (Formosa) na sadyang dinayo ng isang malaking pangkat ng mga pandigmang amerikano, noong nangangalahati ang Oktubre at labanang alinsunod sa mga balitang pinakalat ng Tokyo ay kinatamuhan ng kanyang mga hukbong dagat at katihan ng napakalaking tagumpay, na ikinapilay na di-umano ng mga amerikano; ay isang pangkat ng may 600 sasakyang dagat, na binubuo ng mga pandigma, mga sasakyan ng mararning kawal at mga dalahan ng aeroplano, ang dumating sa look ng Leyte at noong ika-19 ng Oktubre ay naglunsad ng isang malaking hukbo ng mga kawal ng Estados Unidos at ng Australya sa Takloban, pangulong-bayan ng lalawigang nasabi.

Sa mga huling balitang kumalat, hindi sa inilalagay ng mga pahayagan ng Manila Shimbunsiya tungkol sa pangyayaring ito, ay napag-alamang ang malaking hukbong lumusob ay pinamumunuan ni Heneral MacArthur at kasama na rin sa paglunsad ang Pangulong Osmeña, si G. Romulo at ang iba pang mga pamunuan ng pamahalaang pilipino sa Washington. Bago naglunsad sa Leyte ng hukbong pambawi ang Estados Unidos, ay napabalita na muna ang pag-alis sa Washington ni G. Osmeña at kanyang mga kasama noong ika-5 ng Oktubre at napabalita pa rin ang kanilang pagdating noon namang ika-13 ng tinurang buwan sa pinatunguhang pook ng labanan, sa dakong timog-kanluran ng Pasipiko. Pagkaraan nga sa makatwid ng singkad na 6 na araw mula sa kanilang pagdating sa pinatunguhang pook ng labanan, ay dumayo na sila sa Pilipinas, na ang dala'y isang hukbo na inilunsad sa Leyte. Kung titingnan sa mapa ng Pilipinas, na gaya ng nababatid ng lahat ay isang lupaing nahahati sa maraming pulong malalaki at maliliit, na nakasabog sa karagatan mula sa Babuyanes, hanggang sa malayong Mindanaw, ang Leyte na siyang unang pook na nilunsaran, ay maipalalagay na pinakagulugod. Ang lalawigang ito'y na sa kalagitnaan ng Luson at Mindanaw at ang kahulugan ng pagkakapaglunsad doon ay ang maliwanag na tangkang hatiin sa dalawang bahagi ang lakas ng Hapon sa Pilipinas. Ilayo sa kanilang mga kasama ang mga kawal na hapong na sa Luson at gayon din ang gawin sa mga na sa Mindanaw, sa pagkuha muna ng buong Leyte at sa sunud-sunod na pagkuha pagkatapos ng iba pang pulo sa Kabisayaan. Sa ganitong paraa'y mahahati ang lakas ng mga hapon at ang tanging malalabi sa kanila, kung may itatagal sa ganitong uri ng pakikilaban, ay ang himpapawid na malayang mapagpapaliparan ng kanilang mga aeroplano, upang makakilbik sa hukbong makukubkob sa Kabisayaan.

May mga nagpapatotoong ang may humigit-kumulang sa 2,000 aeroplano ng Hukbong Hapon sa Pilipinas ay matagal-tagal na ring tinipon sa hilaga ng Luson, sa Aparri marahil, pook na pinakamalapit sa Taywan at kung ito'y totoo, gaya ng aking paniwala, ang Kabisayaan at Mindanaw ay kukulanging di-sasala ng mga aeroplanong magagamit sa lahat ng pangangailangang, sa mahigpit na labanang doon ay nangyayari. Ang sagupaan ay nangyayari na ngayon pa lamang na ang Leyte ay kasalukuyang inihahanda ng nakalunsad na hukbo upang gawing himpilang panggagalingan ng mga susunod na salakay sa Luson at sa iba pang mga bahagi ng Pilipinas. Unang ginagawa sa Leyte, alinsunod sa katatayo pa lamang doong himpilan ng radio na sa ngayo'y nagkakalat ng balita tuwing ika-6:30 ng hapon. ay isa pang paliparang malaki, na magiging pangalawa ng naagaw ng nagsilunsad, na pagawa ng mga hapon, at saka mga daang sukat na magamit sa pagpapakilos ng hukbo at ng mga kagamitan nito sa pagsalakay sa kaaway. Bagaman sinasabi nito na hindi naaano ang bahagi ng kanyang hukbong inabot doon ng nagsilunsad, ang katotohanan ay may dalawampung milya ang haba ng baybaying nakuha na ng mga amerikano at apat na milya namang luwang. buhat sa Kabalian hanggang Takloban; bukod pa sa dalawang maliit na pulong na sa tapat ng Leyte, na nakuha na rin. Ang mga kawal na hapon, na ayon sa Daihon-hei ay nakatalagang magparusa sa mga pangahas, na lumunsad, ay nangagsiurong na sa mga bayan ng Leyte na malalapit sa bundok, bagay na nagpapatunay na ang hukbong hapon sa Leyte ay umuurong at kung totohanan nang magipit ay sa gubat na lamang at mga kabundukan magtitirik ng kanyang bandila, hanggang sa mapuksa. Mauulit yata sa Leyte ang nangyari sa Saipan at sa iba pang pulo sa Pasipiko, na sa kahuli-hulihan ang mga kawal na hapon, ay inaso sa mga gubat.

(Nasa pahina 15 ang karugtong)

Tayo Nang Maglagak

(Karugtong ng nasa pah. 4)

wan ay hindi pinahihintulutang makapaghandog ng dugo. Lahat ng tao, babae at lalaki, mula sa 21 hanggang 59 taong gulang, ay maaaring magkaloob ng dugo. Hindi nararapat mangamba ang sinuman na ang paghahandog ng dugo ay ikapanghihina niya o kaya'y ikapagkakasakit. Pinatutunayan ng mga tala ng Krus na Pula na ang pagbabawas ng dugo sa katawan ng tao ay lalong nakapagpapagaan sa katawan at nakapagpapabata sa anyo. Nakabubuti rin iyon sa mga taong may matataas na presyon o ng tinatawag na "high blood pressure." Iya'y pinatutunayan ni G. Theodore V. Tapia, kawani sa Bay View Hotel, na naghandog ng dugo. Sinabi niyang bago siya binawasan sa katawan ng ¼ litro (250 cc.) ng dugo ay nanghihina siya at parang nanlalabo ang paningin. Datapwa, pagkaraang makapaghandog ng dugo noong Hulyo 8, ay naging masigla ang kanyang pakiramdam, magana sa pagkain at luminaw pa ang paningin.

Lahat ng nakapaghandog ng dugo sa Krus na Pula ay binibigyan ng kaukulang katibayan, na kinasusulatan ng kanyang pangalan at uri o "type" ng dugo. Sa pamamagitan ng katibayang ito'y malalaman kaagad ng manggagamot ang uri ng dugong kakailanganin, sakaling siya naman ang abutin ng sakuna o karamdaman. Gayundin, ang naghahawak ng katibayan ay pinagkakalooban ng kaluwagan sa pagkuha ng kahi't gaano karaming dugo buhat sa Banko ng Dugo. Iyan ang isa sa mga biyayang di mababayaran na iginaganti ng Krus na Pula sa mga naghahandog ng dugo. Nakabubuti rin naman sa naghahandog ng dugo ang pagsusuring gagawin sa kanyang katawan sapagka't nalalaman niya kung mayroon siyang kasiraan o wala.

Kasama ng lathalang ito (pahina 4-5) ang ilang mga larawang kakikitaan ng mga hakbang na isinasagawa kung ang isa'y naghahandog ng dugo sa "Banko ng Dugo" ng Krus na Pula. Mababakas sa mukha ng kinukunan ng dugo ang ganap na katiwasayan at lubos na kasiyahan, sa pagkakabatid na ang kanyang ginagawa'y isang makabayang gawaing makatutulong sa kanyang mga kababayan. Tularan ninyo siya bilang karapatdapat na mamamayan ng Republika ng Pilipinas. Maglagak kayo ng dugo sa "Banko ng Dugo" ng Krus na Pula. Iyan ang uri ng lagak na ang ibinubunga'y hindi pakinabang na salapi kundi hibang nagdudugtong sa buhay at nagdudulot ng kaligayahan sa maraming kinapal.

Mabangis Na Kamay . . .

(Karugtong ng nasa pah. 13)

hinga... hindi na! Biglang inangat ang kanyang bisig. Tila siya naalimpungatang nagbangon at nanaog. Tinungo ang isang poste sa tabing-daan at isinuntok ang kamao sa kahoy... ang buto'y duguang nabilad sa nanisnis na balat!

Isinusi niya sa kanyang dibdib ang pagkahabag na umaalipin sa kanya. Ang pagsuligi sa kanyang diwa. Ang patuloy na paglimot. Ang pagtakas sa paguusig ng kakatuwang budhi!...

MARIING pumikit si Mang Kulas. Tumatama sa kanyang mukha ang sinag ng araw na naglalagos sa butas ng bubong at sa siwang ng sahig. Humawak siya sa gilid ng papag... namutla ang kanyang kamao sa pagkakapit ng mga daliri. Narinig niya ang kaluskusan ng mga paa ng mga sanidad, sinusundan ng mababagal na hakbang ni Arya Ito. Kumakanta-kanta ang kanyang anak. Ang kaluskusan ay tumigil sa may paanan ng sirang tulay. Mula roon ay inihatid ng hangin sa kanyang mga tayinga.

Silaban mo, Arya Ito. Iyon... iyong nakatumpok... Hale... at nang hindi kumalat ang sakit. Mabuti pa ang inutil... may silbi... Naku... tingnan mo ang isang tamad na 'yon...

Dalidaling nagtindig si Mang Kulas. Ni hindi niya tinanaw ang pangkat ng tauhan ng kalusugang-bayan. Gaya ng naka-

(Buklatin sa pah. 17)

Nang Magdaan Ang Daluyong

(Karugtong ng nasa pah. 14)

Sa Leyte ngayon ay nakatayo ang dating pamahalaan sa Pilipinas, sa pamumuno ni G. Osmeñ, at pinagkalooban ng kapangyarihang lubos na makapagpapatupad ng mga utos na dito'y talagang umiiral. Iisang bagay ang inilabas sa kapangyarihan ng nagpapatuloy ngayong dati nating pamahalaan; ang pagpaparusa sa sino mang humadlang sa pagsasagawa ng hukbo ng kanyang mga balak tungkol sa hinaharap na pakikilaban sa Hapon. Sa ganang pamahalaan nating dati, ang kaunaunahang hakbang na ginawa, ay pawalang-kabuluhan ang mga utos at palakad na ipinatutupad ng pamahalaan namang pinangunguluhan ni G. Laurel, matwid na pasiyang siya ring ipatutupad na walang-pagsala sa bawa't sandipang lupang sarili na mabawi sa kaaway. Ang labanang ngang tungo sa wakas at katapusan sa ganang nauukol sa Pilipinas, ay nagsisimula na, at kaunting panahon na lamang ang kakailanganin upang magnawnaw sa isang totohanan at malaking tagumpay ang pagkakabalik sa Pilipinas ni G. Osmeña kasama ng malaking hukbong magpapalayas dito sa mga nagmalupit na kawal ng Mikado.

Sinasabi ngayon ng mga hapon, lalung-lalo pa ng matataas na pinuno ng kanilang Hukbo, isa na si Heneral Masaharu Homa, na gayak na gayak daw ang hukbo nilang naririto sa pagtatanggol ng Pilipinas, na ang kanilang naitayong mga paraan sa pagtatanggol ay napakatibay, na halos masasabing ang magiging laban ay ang sa isang itlog na ipupukpok sa bato. Ang itlog, sa paghahalimbawang ito, ay ang amerikano at bato naman ang hapon. Pinanghahawakan sa ganitong pagsasabi ang kalayuan daw ng panggagalingan ng mga saklolong kakailanganin ng Hukbong Amerikano sa mga araw na darating at sa malas nga nama'y malapit ang panggagalingan ng mga saklolong sukat kailanganin ng Hapon; nguni't nakakalimutan ng mga nanghahawak sa ganitong dahilan na ang mga pandigmang hapong sukat ipangharang ay matagal-tagal na ring nagkukubli aywan kung saang sulok, na ngayon ang buong Pasipiko halos ay lubos na napangyayarihan ng mga pangdigmang amerikano at gayon na lamang ang kanilang kalayaang nagagamit sa pagkilos, na naaaring pagsabay-sabayin, kung ibig, ang pagsalakay at paglulunsad ng mga kawal sa napakaraming pulong nalalatagan ng Hapon ng kanyang mga kawal. Ang pangyayari na ring halos nagkasabay ang salakay sa Taywan at ang paglulunsad sa Leyte ay nagpapatunay sa ganito, at ang mga hapon, sa harap ng mapait na katotohanang nadadama na simula ng pagguho ng kanilang pinanagimpang Lupalop upang ipaging hari at panginoong makapangyarihan dito sa Kasilanganan ng Asya, ay nangagtatangkang aliwin ang kanilang sarili sa paniniwala at pagpapaniwala, na sila'y matitigas na batong hindi maaaring durugin. Ang kahirapan lamang ay hindi ang lahat ay bumibili ng kanilang mga lako.

Sa mga araw na ito'y ipinangangalandakan ng mga tagapamansag ng Hukbong Hapon, lalung-lalo pa ng Daihon-hei, ang sinasabing malaki nilang tagumpay na tinamo sa karagatang na sa gawing silangan ng Pilipinas. Kung paniniwalaan ang kanilang mga parirala ay napapangalahati na ang lakas sa dagat ng Estados Unidos sa dami ng sinasabing mga pandigma nitong may iba't ibang uri, na napalubog daw at nasisiraan sa mga labanang nangyayari sa dagat. Sa mga pahayagan ng Manila Shimbunsiya ay napapabalita namang nanghina ng di ano lamang ang hukbong amerikanong nakalunsad sa Leyte na kung

silà ang panghahawakan sa pagkukuro, ay paniniwalaang ubos na ang kalahati ng mga nagsilunsad. Nguni't iba ang mga pangyayari; ang labanan sa karagatang Silangan ng Pilipinas ay hindi natalagalan ng nagsilabas na mga pangdigmang hapon na umurong at lumayo, at sa Estados Unidos ang pagkakalabanang ito'y ipinalalagay na isa pang tagumpay sa Pasipiko. Sa Leyte ay patuloy sa pagpapatibay ng kanilang tayo ang mga nakalunsad na kawal at alinsunod sa mga piping alingawngaw ang Samar man, na katabi ng Leyte, ay nilunsaran na rin ng mga kawal. Sa Dinagat, isang pulong may kalakhan din naman, na napapagitna halos sa Leyte at sa Surigaw ay nakapagbaba na rin ng mga kawal ang Estados Unidos. Ang mga tunay na nangyayaring ito ay hindi ibinabalita ng mga pahayagan ng Manila Shimbunsiya at lalo nang hindi man lamang binabanggit ng Daihon-Hei.

Totoong sa mga araw na ito, ang pandadayuhan sa Luson ng mga aeroplano ng Estados Unidos ay napapatigil at ang sabi ng mga hapon ay tanda raw ang gayon, ng panghihina. Makapagaakala ang mga hapon ng anumang kanilang maibig sa ganitong nangyayari, nguni't ang mga nagmamasid ay nagtatanda sa nakikita nilang naghahanda ng Hukbong Hapon dito sa Maynila, at patuloy sa paniniwalang ang Luson ay malapit na ring lunsaran. Hindi na mapakakahulugan ng ibang bagay pa ang kasalukuyang pananamsam ng mga kawal na hapon ng mga kabayo, ng mga karitela at iba pang sasakyn na ang sabihana'y sa Tayabas dinadala at gayon ding walang ibang kahulugan ang paghingi sa lahat ni General MacArthur, sa pamamagitan ng radyo, na magtipon ng makakain at lumayo sa kinalalagyan ng mga himpilan ng Hukbong Hapon. Lalo pang makahulugan ang kanyang pa'yo sa mga nakakubling lakas na huwag maghihimagsik nang wala sa panahon, bagkus hintin ang ihuhudyat ng mga talagang namiminuno upang huwag maaksaya ang maraming buhay, sapagka't ang ibig niya'y makasaksi ang kalahatang pilipino sa gagawing pagliligtas sa Pilipinas ng Estados Unidos. Ang mga pangyayari nga'y nagtutumulin sa pagdating at hindi kataka-takang ang mga unang araw ng Nobyembre ay maging pasimula ng katapusang hinihintay ng lahat. Akin munag ititigil sa samantala ang pagtatalang ito, ngayong ika-28 ng Oktubre ng 1944, dahil sa madlang panganib na nakabanta ngayon sa mga tahanan dito sa S. Francisco del Monte.

Totohanan na nga sanang ipagpapaliban ko muna ang pagdurugtong sa mga talang ito kung hindi may nangyaring isang mahalagang bagay sa umaga ng araw na ito ika-29 ng Oktubre ng 1944, na kahi't masasabing isang katatawanan, ay labis namang maipansusukat sa uri ng pagpapalaganap sa radio na ginagawa ng mga hapon dito sa Maynila, ukol sa mga balita sa digmaan. Kanina ngang bago mag-ikawalo ng umaga ay masayang ibinabalita ng tagapamansag sa himpilang PIAM na di-umano'y siyang tinig ng "Republika ng Pilipinas", ang huling tagumpay na tinamo ng hukbong hapon sa lumunsad na hukbong amerikano sa Leyte. Di-umano'y ang hindi pagbabagsak na may ilan nang araw ng mga bomba sa Maynila, ay maliwanag na tandang ang nagsibaba sa Leyte ay nangapipilan na, na sa mabangis na pakikibakang ginagawa ng mga napong naroroon ay nangapigilan sa kanilang paglusob; na hindi lamang nangasisiraan na sila ng may 80 tangke, kundi ang lalong kahiya-hiya ay nalagasan pa ng napakaraming aeroplanong panlaban, ng kaginsaginsa at wala man lamang babala ng mga panghudyat ng hukbong hapon sa Maynila tungkol sa mga pagsalakay sa himpapawid, ay bigla na lamang dumating ang mga aeroplanong amerikano, na hindi lamang nangakalipad nang malaya sa papawirin kundi nakapagbagsak pa, sa mga pook na kanilang inibig, na kinalalagyan ng mga kaaway sa Maynila, ng mga katamtamang bomba, na ang ilan ay nakasunog pa, gaya ng natanaw sa dakong Baklaran, Palanyag. Ang maginoong namamansag sa radio PIAM ay napipi na lamang at sukat at walang nasabi, sa kalituhan marahil, kundi may salakay daw sa papawirin.

At yamang dinudugtungan ko na rin lamang ang mga talang ito ay isasaad ko na ang kagabi pa'y napabalitang paglulunsad na rin ng mga kawal ng Estados Unidos sa lalawigan ng Samar, katabi ng Leyte at ang labanan dahil dito ay lagalap na ngayon sa dalawang lalawigang ito ng Kabisayaan. Isang mamamayan, si G. Roberto Kanleon ng Leyte ay naging karapat-dapat, alinsunod sa balita, sa isang gantim-palang ipinagkaloob sa kanya ni Heneral MacArthur na rin dahil sa malaking naitulong sa pagkakapaglunsad na ito. Si G. Kanleon ang siyang punong-lalawigan ngayon sa Leyte, at sa balita ang naging katangian niya'y ang mabuting pagkakapag-ayos sa mga guerillero na nakatulong nang napakalaki, sa madaling pagkakakuha ng mga bayan-bayan sa Leyte. Hanggang noong ika-2 ng Nobyembre ang pag-urong ng mga kawal na hapon sa lalawigang nasabi ay hindi pa natatapos at sa Dagami, isang kabayanang nasa kalagitnaan ng lalawigan, ay nakarating na sila na tugis ng mga kawal ng Estados Unidos. Gayon din, nang nasabing araw, ang layo na lamang ng hukbong nakalunsad; sa Karigara, isang kabayanang na sa hilaga ng lalawigan, ay sasampung kilometro. Pangkat ng mga tangke ang tumutugis sa nagsisiurong na kalaban.

Noong ika-28 ng Oktubre ng 1944, sa unang pahayag na ginawa ni G. Osmeña sa kanyang pagka-pangulo ng pamahalaang malasarili na nakatayo na sa Leyte, ay kinikilala ang mga "guerilla" at ibinabalita ang pagkakagawa na ng mga unang hakbang upang sila'y kilalaning sangay ng Hukbo na taglay ang lahat na katangian. Saklaw ng mga tagubiling ginawa ang paggalang naman sa katungkulang taglay ng bawa't isa sa nangakatayong pulutong ng mga "guerrilla" at ang gayitong hakbang ay magpapasiglang, lalo na walang-pagsala sa mamamayan upang paayusin ang nangakatayong pulutong sa mga lalawigang hangga ngayon ay hindi pa nagkakapalad na mapaligtas sa kamay ng mga hapon. Ang lahat ng nangyayaring ito sa Leyte, lalong-lalo pa ang pag-iral doon ng nakabalik na pamahalaang tunay na pilipino, ay hindi binabanggit ng mga pahayagan sa Maynila, bagkus sa lahat ng sandaling iniuukol sa pagbabalita sa bayan ng himpilang PIAM ng sinasabi ng mga pahayagang ito, ay walang binabanggit kundi ang pinapaniniwalaang mga pagwawagi ng hukbong dagat at katihan ng Hapon sa Leyte, na kung paniniwalaan nga'y maikapagpapalagay na ang nakalunsad doong Hukbo ng Estados Unidos ay puksa na, at kung may nalalabi man ay kakaunti nang kawal. Lalo pa sa pagkakapagpalubog daw ng mga pangdigma at iba pang sasakyan sa tubig; wala nang nalalabi sa Estados Unidos kung ang dami ng napalulubog na sinasabi ng PIAM, ay tatanggaping siyang katotohanan. Sa kabutihang-palad ay hindi ito ang katotohanan. May ilang araw nang sa mga pahayagan at sa radio ay ibinabalita ang pagsipot sa Look ng Lamon, tapat ng Tayabas, ng mga sasakyan sa tubig ng Hukbo ng Estados Unidos, na di-umano'y napagpalubugan din ng mga aeroplanong hapon, ng ilang tagadala ng aeroplano at isa o dalawang krusero at sa mga sasakyang ito ipinalalagay na nanggaling ang mga aeroplanong amerikano na noong umagang-umaga ng ika-29 ng Oktubre ng taong ito ay nagsisalakay sa Maynila at tiyak na nakasunog ng maraming punlong nakapintong sa isang pook ng Pako at nakapagpalubog sa kinahapunan, sa huling salakay na ginawa, ng isang malaking krusero ng Hapon sa look ng Maynila, na umaga pa lamang ng araw na nasabi ay tinamaan na at tumagilid. Ang pagsipot na ito, sa tinurang look ng Lamon ng ilang pandigma ng Estados Unidos, ay may malaking kahulugan, sa aking palagay. Naghihiwatig ng tangkang ang mahabang baybayin sa Pasipiko ng lalawigang Tayabas ay gawing lunsaran ng isang panibagong hukbo upang ang Luson ay maagaw sa kamay ng mga hapon at maaaring sa mga araw na ito (ika-3 ng Nobyembre) ang panibagong lakas na gagamitin sa paglusob na ito ay iginagayak na at pinagyayaman sa alin mang pook at pabigla na lamang ilulunsad sa nasakupan nang Tayabas.

(ITUTULOY)

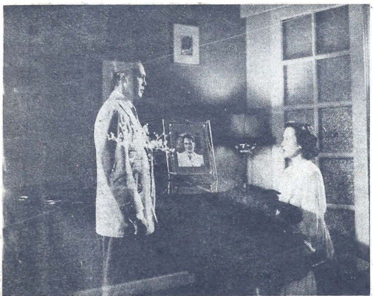

Isa sa magagandang tagpo sa "ANG AKING KAHAPON" ng Tamaraw Pictures, ang kauna-unahang pagtatambal sa puting-tabing nina Pempe Padilla, Jr. at Lilian Leonardo. Ang pelikulang ito na pinamamahalaan ni Lou Salvador ay malapit nang itanghal sa Clover Theatre.

Sina Delia Razon at Jaime de la Rosa, sa isang marikit na tagpo ng pag-ibig sa "SHALIMAR" ng LVN na pinamamahalaan ni Direktor Richard Abelardo. Mga katulong na bituin sina Ben Rubio at Lila Luna. Itatanghal sa Sine Dalisay simula sa ika-25 ng Agosto.

Mabangis Na Kamay . . .

(Karugtong ng nasa pahina 15)

ugaliang pag-inom, humingi siya ng alak sa tindahan ni Tsikito. Tinungga niya nang tinungga ang laman ng bote. At susuray-suray na nagbalik sa lumang papag. Siya'y nahiga...

Nagising si Mang Kulas na wala na ang mga nagtutupada. Sumasabo na ang mababagsik na lamok mula sa pinamumugarang ilug-ilugan. Ang mga sanidad ay nag-uwian na rin. Sa silong ng ilang kapit-bahay ay nagsisiyapan ang mga inakay na sisiw, at ngangasab-ngasab na ang mga baboy sa tabi ng pakainan.

Nag-inat si Mang Kulas. Naramdaman niya ang pangangalam ng kanyang sikmura. Tiningala niya ang gawi ng kanilang paminggalan... Subali... ang malaking katawan ni Arya Ito'y nakalatag sa sahig; walang kakilus-kilos! Dalidaling pumanhik si Mang Kulas.

Inaapoy ng lagnat si Arya Ito. Inilipat ni Mang Kulas sa loob ng bahay at tinabihan niya. Pinagmasdan niya sa paghihilik... At may ilang sandaling nanatiling nadaraganan ng kanyang ulo ang kanyang magkasalikop na kamay, na sa paraang iyon ay waring naibibilanggo niya ang kabangisan... ang pagpupumiglas. Nguni't ang mga daliri ng kanyang kanan ay naghuhulagpos... napapakuyom... at nagbangon siya at tinungo ang pasugalan ni Tandang Pruto.

Nang umuwi siya noong magmamadaling-araw ay wala sa bahay si Arya Ito. Hindi na sumayad sa hagdanan ang kanyang mga paa sa pagmamadali. Waring nilindol ang kanyang dibdib. Patakbo-takbo siya sa loobang tahimik na tahimik, matangi sa malakas at sunod-sunod na pagtawag niya ng "... Ito!... Ito!... Anak ko!..."

Kumutob sa kanya kung saan maaáring matagpuan si Arya Ito. Hindi pa niya lubusang mahugisan kung hayop o tao ang bagay na kumikilos sa tabi ng malalaking tambak ng basura sa ibayo ng ilug-ilugan. Nguni't lumutang sa katahimikan ang isang tinig na humuhuni-huni, at natiyak na naroroon ang kanyang anak. Nagtumulin siya at halos padaluhong na inagaw niya kay Arya Ito ang hilahilang tiklis na ikinasambulat ng lamang basura, at saka pasigaw na sinabi.

—Umuwi ka, Ito... Umuwi ka... nilalag...

—Demonyo!... Demonyo!... Impiyerno!... —ang sa pagkabigla'y agaw ni Arya Ito, at pinalo ng isang kaputol na kahoy si Mang Kulas.

Ang pamalo'y tumama sa pilat sa noo ni Mang Kulas. Ang pilat na iyon ay nalikha ng pakikipagsagupa niya kay Moro. Pumutok na muli ang pilat at ang dugo'y humilam sa kanyang mata. Sa sang-iglap ay napahulagpos niya ang isang ubos-kayang suntok... at natimbuwang si Arya Ito sa tabi ng tiklis ng basura.

Sumalagimsim sa kanya ang masidhing katuwaang umali sa kanya noong mapatay niya sa suntok si Moro, at pagkaraan ay natulad siya sa isang nagising mula sa nakahihindik na bangungot. Nang makita niyang hindi na humihinga ang kanyang anak ay tinakasan siya ng lakas at sumuko ang kanyang mga tuhod sa bigat ng kanyang katawan. At sa gayong pagkakaluhod na tila nag-uusal ng isang mataos na dalangin ay maamong-maamo ang kanyang mga kamay na kumalong kay Arya Ito.

Sa paglipas ng mga sandali'y nabubuhay sa kanya ang kanyang paligid. Umalingawngaw sa kanyang pandinig ang yabag ng mga paa at ang sigawan ng mga dumalong kapit-bahay. Nguni't hindi siya nagtaas ng mukha. Patuloy na minamasdan niya si Arya Ito — ang mukhang nasisinagan ng bagong umaga at ang malaking pasa sa puno ng leeg.

Siya lamang ang nakababatid niyon... Sila lamang? Nabasag ang luha sa kanyang mga mata, kagaya noong unang sandaling isinabisig niya ang pagkasanggol ni Arya Ito.

Nagkurus si Mang Kulas. (X)

Panlinggong PALAISIPAN ng BAGONG Buhay

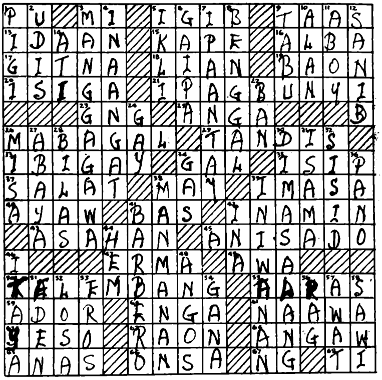

PAHALANG

1. Hustong bilang ng daliri (huling pantig)
3. Nota ng musika
5. Pagpingga ng tubig
9. Sukat patayo
13. Ilibot, sa gayong daan
15. Inuming pang-agahan
16. Hepe ng pulisya sa Quezon City
17. Nasa pagitan
18. Munisipyo sa Batanggas
19. Pambulsang gugulin
20. Isugba
21. Ipagdiwang
23. Babaing may asawa (inikilan)
25. Tapayan (kinaltas ang u-unang titik)
26. Matumal
29. Tiyakang pangungusap
33. Ipaangkin
34. Larong sapalaran (huling pantig)
35. Pang-unawa ng tao
37. Dahop
38. Hindi nawawalan
39. Ilamas
40. Tutol
41. Paggawad ng bendisyon (isang hati)
42. Tinangap ang kasalanan
43. Panaligan
45. Inuming may anis
47. Guillerma
49. Nadadamang pagmamala-sakit
50. Tunog ng kampana
55. Kawala
59. Mat... (mangangatay)
60. Bahaging pandinig (kinaltas ang unang titik)
61. Nahabag
62. Puting pansulat
63. Matandang lansangan sa Maynila
64. Yuta
65. Mahinang salita
66. Magaang timbang
67. Katagang pangatnig
68. Isa pang nota ng musika

PABABA

1. Itaas ng hita
2. Walang ganap na isip
3. Alagad ng bisig
4. Binubuhat
5. Liit
6. Sinliit ng pinagbigasan
7. Huwag paalisin, hanggan di dumarating
8. Lalawigan sa British-India
9. Bawal (salitang polinesya)
10. Lutuang putik (kinaltas ang unang titik)
11. Hala, sulong
12. Pakikiisa
14. Pusali (kinaltas ang unang titik)
22. Watawat (unang pantig)
24. Ladlad na buhok (huling pantig)
26. Banal na sandaling ginaganap ng pari
27. Pinaslang na coed ng FEU
28. Balae
30. Sagisag ni Dr. Rizal
31. Dalhin sa lakad
32. Pag-arok sa ilalim ng tubig
34. Petroleo
36. Pulis na makata
38. Tiktikan
39. Nagbigay ng anuman bago nilisan
41. Manggugupit
42. Dakilang babae
44. E... (pahalata)
46. Ipusta
48. Tangyod (kinaltas ang unang titik)
51. Paraiso
52. Pinggang lata
53. Taguring griyego sa Kupido
54. Sarap ng pagkain
56. Panlapi
57. Pamamagitan sa nag-aaway
58. Kapus-kapalaran

TINGNAN ANG TUGON SA SUSUNOD NA LINGGO

TEOTICO CLINIC
URINARY DISTURBANCES
GENERAL SURGERY
X-RAY SERVICES
7-9 A.M. / 2-3 P.M. — No. 2 Tanduay Quiapo
10-12 A.M. / 4-7 P.M. — Calvo Bldg., Escolta

Sagot sa Nakaraan

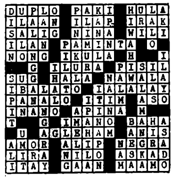

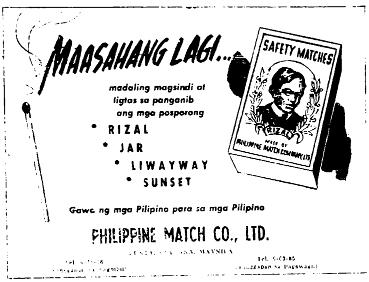

Mga nanalo sa PALAISIPAN noong Hulyo 15

1. *Adela Mendoza*—104 R. Baza, San Antonio, Kabite
2. *Emiliana Peralta*—95 Zafiro, San Andres Subd., Maynila
3. *Bb. Jacinta C. Nicomedes*—893 Algeciras, Espanya, Maynila
4. *Celso Samonte*—Davila, Navotas, Rizal
5. *Regino Galicia*—915 Union, Pako, Maynila

Magsisitanggap sila ng tigalawang buwang walang bayad na suskripsiyon ng Panlinggo ng BAGONG BUHAY.

Ipadala ang lahat ng sagot, sa: **PALAISIPAN, Magasin ng BAGONG BUHAY, 920 Lepanto, Sampalok, Maynila.**

(Ang mga ipadadalang sagot na wala sa pangalan ng PALAISIPAN ay hindi pahahalagahan. * Ang mga nanalo na sa PALAISIPAN na wala pang tatlong buwan ang nakalilipas [illegible] ang mga pangalan [illegible] hindi maaaring paparaluning [illegible]

Asong Malaki . . .

(Karugtong ng nasa pab. 10)

luto —magagalit si Don Kayong. Sa loob ng labinlimang minuto ay napuno ang silong ng mabangong amoy ng niluluto. Nakakalaway. Wala pang alas-dose. Hindi na magagalit si Don Kayong.

Palalamigin na lang pagka't iyon ang bilin ni Don Kayong.

—Huwag mong bibigyan ng mainit iyan, baka mapaso, at saka dudupok ang mga ngipin niyan...

Alas dose. Nakahanda na. Malamig na. Inihaing buu-buo. Kinalagan si Doglas. Sus! kung Japangin, ang lalaki. Baka mabulunan. Nguya, nguya. Hindi na yata humihinga. Baka mabilaukan. Didila-dila pa. Nagustuhan yata ang sarsa. Aba, bakit? Inaamoy na lang? Ayaw na? Oo nga, oh. Busog na siguro. Nguni't hindi pa nangangalahati ang tatlong kilong karne. Dati ay kaunti lang ang natitira niya. Baka hindi nagustuhan.

—Aba pag nagkataon ay ako ang makakagalitan ni Don Kayong. Sasabihing hindi ako marunong magluto, hindi ako marunong mag-alaga ng aso, na ginugutom ko ito. Kailangang kumilos ako agad habang kumakain pa si Don Kayong. Ano kaya ang gagawin ko? A, ayun pala, Ming, ming, psssss-sss-ming, psss-ss. Sigi, kain kayo, kain nang kain. Dali... Putris n mang mga pusa ito. Ke bagal-bagal kumain, Aba ayaw na rin ba ninyo? Dumila-dila lang, siguro ay nagsikain na itong mga buwisit na hayop na ito sa itaas. Hala, sulong—mga walang pakinabang!... May pumapanaog. Si Don Kayong na nga! • Hindi dapat na makita ito.

Dali-daling binalot ng utusan ang natira ng aso at sabay niyang pinakilos ang kanyang kamay at utak, at...

—Ano, nakakain na ba si Doglas?

—Opo.

—Ano ba ang ipinakain mo? Wala yatang natira. Mukhang nagustuhan.

—Aba, opo, tingnan ninyo't ni walang nahimod si Muning.

—Mabuti, —nasisiyahang sagot ng Don. —Ganyan sanang lagi. Bubusugin mo si Doglas. Dale, kalagan mo na at nang makapagpahinga iyan, —at tumalikod na ang Don.

Nasisiyahang tumungo ang utusan upang kalagan si Doglas at makay na panalabas. Bago siya tuluyang lumakad ay tinapunan pa ng tingin ang basurahan sa silong. Napangiti siya.

INUHONG lahat ang nasa bayong. Pinagbukud-bukod, talbos, sampalok, kamatis, buto at litid, at daing.

Tinawag ang maysakit na ina at ipinagparangalan ang dala. Bahagya nang natanaw ng nakahigang ina ang ipinagpaparangalan ng anak. Nangiti siya at madaling ipinikit ang mga mata upang ikubli ang mga luhang nagbabalang umagos. Nasiyahan ang bata sa ngiting nakita kaya't pinagalaw na ang maliliit na kamay niya. Ang mga pasa ng kamatis ay parang sinadya upang paglusutan ng mga maliliit na daliring yaon. Mabilis siya at ilang sandali pa ay napuno na ang maliit na bahay na yaon ng usok na nanggagaling sa kalan habang nagsasayaw na sa palayok ang buto, litid at kamatis. Pinagputul-putol niya ang kangkong at binabad sa tubig. Yaong pinakadulo lamang ang inalis niya.

Kailhip lamang ng alas-dose nang ihulog ng bata ang kangkong sa sinigang. Sinandukan ng tigkakaunting nilugaw ang pitong pinggang lata sa dulang at sinandok nang lahat ang sinigang sa isang mataw. Hindi na nahintay pang lumamig ito—maraming daliri ang nag-unahan sa pagsubo — malalaki at maliliit na daliri.

At masama ang loob ng pusang nanimot sa pinagkanan ng mag-anak.

SA isang bahagi ng malaking balkonahe ay may isang sauyang tulugang may kutson pa na nakalaan kay Doglas. Dito siya inihatid ng utusan.

Mainam dito, malamig. Mabuti rito at makikita niya agad ang lahat ng papanhik.

Madaling naidlip ang malaking aso, palibhasa'y nasiyahan. Labis itong nabusog sa pagkain, danga't napakarami lang kaya't hindi niya naubos ang inihandang pagkain.

Matiwasay na nakatulog ang aso upang pagkagising ay muling makatikim ng iba namang putahe. Lapang-lapang na namang baboy at karne. Iba-ibang putahe.

IPINAHINGA ang bahagya nang nagkalamang mga sikmura ng mag-anak. Umidlip upang magkaroon ng sapat na lakas at tibay ng sikmura upang halukayin ang kailalim-ilaliman ng lalo pang pinakamabahong basurahan sa pagbabakasakaling nasa pinakailalim nito matatagpuan ang mahahapunan nilang mag-anak.

AT patuloy ang mahimbing na pagtulog ng asong malaki ni Don Kayong. (X)

* * * * *

Ang Munting Dahilan

(Karugtong ng nasa pah. 11)

sa iyo na di ko nais mabahiran ng munti mang di pagkakaunawaan...

—Samakatwid pala'y iyon naman ang tanging dahilan ng ipinanlamig ng pag-ibig mo sa akin?

—Wala nang iba, Edgardo!

—Kung gayo'y limutin mo na iyon! Ngayon ko sasabihin sa iyong hindi pala ako mabubuhay nang maligaya sa piling mo kung ako'y hindi mo na paglalambingan at susuyuin ng buong tamis na tulad ng una nating mga araw. Iyon namang sinabi ko sa iyo ay wala sa loob ko. Nasabi ko lamang pagka't masyado nga 'ika ko si Nenita. Subali't sa akin, aariin kong langit kung ako'y uukulan mo ng pag-ibig na higit pang mainit at matamis kaysa sa pag-ibig ni Nenita kay Felipe!

—Kung gayon, ngumiti ka na at magsaya! Magmula ngayon ay ikaw ang magsasawa sa aking mga paggiliw at paglalambing... —at masayang sinugod ni Corazon ang nangingiti nang kabyak at pinupog ng halik. Walang puknat. Buong tamis!

At... ang tagpong iyon ay siyang naging wakas ng nanlamig nilang pag-iibigan upang magsimula sa kanilang buhay ang bagong kabanata ng lalong matamis at kahilihiling pagsusuyuan. (X)

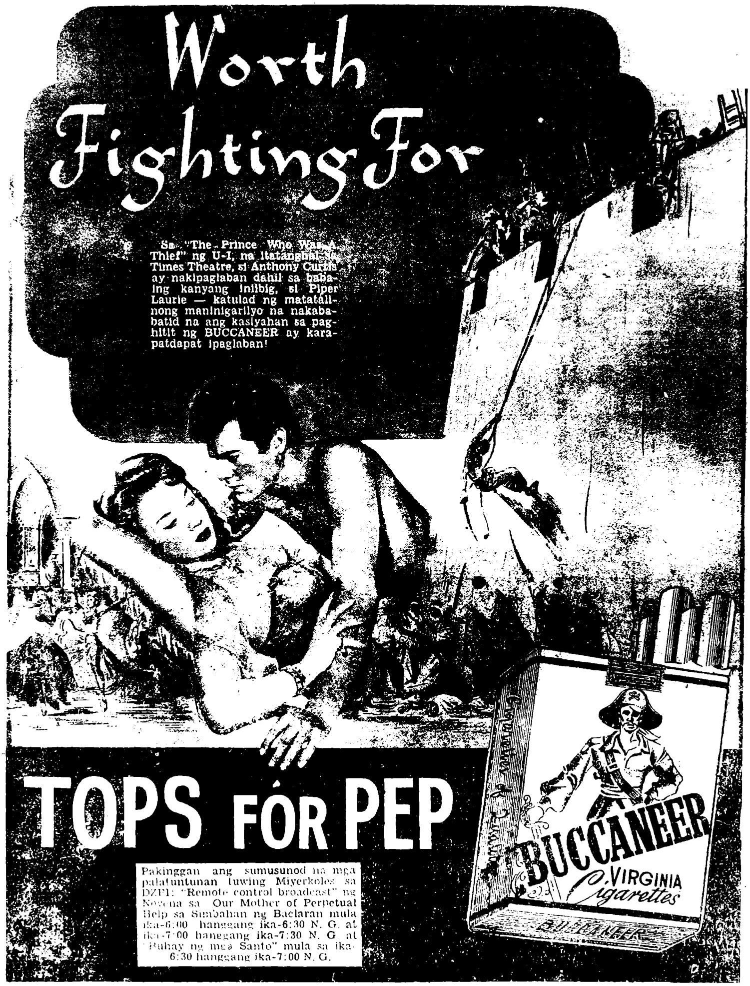

Worth Fighting For
Sa "The Prince Who Was A Thief" ng U-I, na itatanghal sa Times Theatre, si Anthony Curtis ay nakipaglaban dahil sa babaing kanyang iniibig, si Piper Laurie — katulad ng matatalinong maninigarilyo na nakababatid na ang kasiyahan sa paghitit ng BUCCANEER ay karapatdapat ipaglaban!
TOPS FOR PEP
Pakinggan ang sumusunod na mga palatuntunan tuwing Miyerkoles sa DZPI: "Remote control broadcast" ng Novena sa Our Mother of Perpetual Help sa Simbahan ng Baclaran mula ika-6:00 hanggang ika-6:30 N. G. at ika-7:00 hanggang ika-7:30 N. G. at "Buhay ng mga Santo" mula sa ika-6:30 hanggang ika-7:00 N. G.
BUCCANEER
VIRGINIA
Cigarettes